

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ:

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1933

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Α. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ (*)

8. Παραμύθι ή παραμῦθι; Ἡ διδαχτική εὐκολία

Ἄν στα παραπάνω εἶχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ κρίνωμε γραφές ποὺ ἀπὸ συντηρητισμὸ τῆς Ἀκαδημίας, ἀδιάφορο ἂν δικαιολογημένο ἢ ἀδικαιολόγητο, δὲ λογαριάστηκε, ὅπως θὰ θέλαμε, ἡ πραχτική ἀποψη, θὰ εἶχε κανεὶς τελευταία παρήγοριά, πὼς θὰ ἔμπαινε στὸ τέλος καὶ αὐτὴ σὲ λογαριασμὸ, ὅταν θὰ ἐρχόμασταν σὲ μερικοὺς νεώτερους γλωσσικοὺς τύπους, ἀδιάφορους ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς «ἱστορικῆς ἀρχῆς». Ἔτσι ὀνομάζω λέξεις λ. χ. καθὼς τριάντα, πενήντα, παραμύθι, προζύμι, ἢ Νίκος, διάκος.

Πὼς πρέπει νὰ τονιστοῦν σύμφωνα μὲ τὴν ἱστορικὴ ἀρχή;

Ἡ πρώτη σκέψη ἑνὸς «ἱστοριστῆ» εἶναι, πὼς ἀφοῦ τὸ ι καὶ τὸ α ἦταν κοντόχρονα στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων καὶ τῶν ἀριθμητικῶν σὲ -κοντα κτλ., πρέπει νὰ τονιστοῦν καὶ οἱ λέξεις αὐτὲς μὲ περισπωμένη — ὅσο ἡ παραλήγουσά τους εἶναι μακριά: τριάντα, προζύμι, παραμῦθι.

Ἀπὸ μιὰν ἄλλη ὥστόσο ἀποψη καὶ στὴ βάση πάντοτε τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, πὼς οἱ λέξεις αὐτὲς πρέπει νὰ φυλάξουν τὸν τόνο ποὺ εἶχαν πρὶν χάσουν μιὰ συλλαβή: τριά(κο)ντα, παραμύθι(ον), προζύμι(ον), τρώγε(α)λλὰ τρώ(γο)με. Αὐτὴ τὴν ἀποψη μπορεῖ νὰ τὴ δυναμώσῃ καὶ ἡ σκέψη πὼς ὅταν γεννήθηκαν οἱ νέοι τύποι, ἡ περισπωμένη δὲν εἶχε πιά τὴν ξεχωριστὴ τῆς προφορὰ κι ἐπομένως δὲ θὰ εἶχε ἐδῶ ἱστορικὴ δικαιολογία καὶ δικαίωμα, ἀκόμη περισσότερο ἂν ἀποβλέψωμε σὲ λέξεις νέες καθὼς τουλουμοτύρι κτλ. (30)

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

(30) Βλ. Χατζιδάκι, Περὶ σχηματισμοῦ τῶν ὀνομάτων εἰς -ις -ιν ἀντὶ -ιος -ιον, Ἀθηνᾶ 12(1900) σ. 302-303. Μὲ τίς γραφές πενήντα, παραμῦθι ἢ Ἀκαδημία πιστεύει πὼς παραβαίνει τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία, ποὺ ἀπαιτεῖ ὀξεῖα. Σύμφωνα ὁμως μὲ ὅσα

Γίνεται φανερὸ σὲ τί ἀγὼνα ἀδιέξοδα μᾶς πᾶει ἡ ἐφαρμογή τῆς ἱστορικῆς ἀρχῆς στὴν ὀρθογράφηση τῆς νέας μας γλώσσας. Ἀλλὰ καὶ βλέπομε πὼς στὶς περιστάσεις αὐτὲς, ὅπου, ὅ,τι καὶ νὰ κάμωμε, θὰ εἴμαστε μὲ κάποιον τρόπο ἀκόλουθοι στὸν ἱστορισμὸ, θὰ εἶναι δυνατὸ ν' ἀκολουθήσωμε τὴ γραφὴ ποὺ ἀπὸ πραχτικὴ ἀποψη θὰ μᾶς συμφέρῃ περισσότερο καὶ θὰ μᾶς δώσῃ σχολικὸ κανόνα εὐκολώτερο.

Σύμφωνα μὲ αὐτὰ ὀρθογραφήθηκε στὴ σχολικὴ γλώσσα τριάντα, πενήντα κτλ., ὅλα μὲ ὀξεῖα: παραμύθι, φρούδι κτλ., ὅλα μὲ ὀξεῖα. Ἀλλὰ καὶ πάλι τρώμε, ὅπως καὶ τὸ τρώγε, σταματηθε, ὅπως καὶ τὰ εἴστε, μὲ περισπωμένες, (ἀλλὰ πάλι δουλεύτρε μὲ ὀξεῖα). Στὸς ἀδιάφορους δηλαδὴ ἀπὸ ἱστορικὴ ἀποψη τύπους ἡ ὀρθογραφία καὶ ὁ τονισμὸς κανονίζεται ἔτσι ποὺ ν' ἀποχτοῦμε τὸ λιτότερο κανόνα.

Τὴν πραχτικὴ ἀποψη μιᾶς εὐκολοδίδαχτης σχολικῆς γλώσσας δὲν ἀγνοεῖ, καθὼς εἶδαμε, σήμερα οὔτε ἡ Ἀκαδημία (βλ. παραπ. § 6). Καὶ ὁμως ἐδῶ εἶναι ποὺ τὸ τελευταῖο Διάγραμμα ἔχει τὴ μεγαλύτερη καὶ πιὸ ἀπροσδόκητη ἀχίλλεια φτέρνα, ὅταν, μὲ βαριὰ συνείδηση, ἀποφασίζῃ μερικὲς «ἀπλοποιημένες» γραφές πατώντας τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία, ἐξαιτίας «τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων σημερινῶν εκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν», ἐκεῖ ποὺ οἱ «ἱστορικὲς» γραφές «θὰ ἐπέφερον σύγχυσιν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν μικρῶν ἰδίως μαθητῶν» (Δ). Σύμφωνα μὲ αὐτὰ ἀποφασίζεται ἡ ἀκριβέστερα, γιὰ τὴ σοβαρώτερη αὐτὴ περίστασις, ἡ Ἀκαδημία «προτείνει» μόνο... νὰ γράφωμε μὲ περισπωμένη τὸ πενήντα καὶ μὲ περισπωμένη τὸ ἀλεύρι, παραμύθι.

Εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβῃ κανεὶς ποιὲς ποικίλες δυσκολίες ἀποφεύγομε μὲ τίς πε-

ἐξήγησα τὸ πρᾶμα ἀντικρίζεται ἔτσι ὑπερβολικὰ μονοκόμματα καὶ περιορισμένα.

σπωμένες αὐτές καί τί ζημία θά εἶχαμε μέ τις ὀξεῖες.

Μέ τις περισπωμένες ὁ κανόνας μας θά ἔλεγε: Ὅσα ἀριθμητικά τελειώνουν σέ -ήντα, -άντα, τὰ γράφομε μέ ὀξεῖα: τριάντα, σαράντα, πενήντα, ἑξήντα, ἑβδομήντα.

Τώρα τί θά ποῦμε; Τὸ σαράντα, μέ τὴν κοντόχρονη παραλήγουσα, θά τονιστῆ, ὑποθέτω, ἀναγκαστικά μέ ὀξεῖα. Τὸ τριάντα μέ τὴ μακρὰ ἀρχαία παραλήγουσα (ἰωνικό τριήκοντα) θά ἔπρεπε νά δεχτῆ μαζί μέ τὸ πενήντα καί τὸ ἐνεήντα περισπώμενη. Ὅ,τι καί νά κάμωμε ὁμῶς δὲ θά γλιτώσωμε κανόνα μπερδεμένο. Γιατί θά ἔχωμε βάση ὀρθογραφική ὀξεῖες καί περισπωμένες, ἐνῶ μέ τὴν ὀξεῖα πικτοῦ καί ἐμεῖς ἡσυχάζομε γιά πάντα καί παιδιὰ καί δάσκαλοι ἔχουν μιὰ ἀσκοπη φροντίδα λιγώτερο, καί ἀρκετὴ πάντα δυσκολία γιά νά θυμοῦνται μέ πόσα ν πρέπει νά γράφεται τὸ ἐνεήντα καί τ' ἄλλα παράγωγα τοῦ ἐννιά.

Καί γιά τὸ παραμῦθι, ἀλεύρι ὁ κανόνας μας λέει: Τὰ οὐδέτερα σέ -ι παίρνουν στήν τονισμένη παραλήγουσα ὀξεῖα.

Τώρα μέ τὸ σύστημα τῆς Ἀκαδημίας τί θά ποῦμε; Τὸ εἰδεῖξα ἀναλυτικώτατα καί καθαρώτατα πέρα. (31) Ἔχομε ἓνα πλήθος οὐδέτερα μέ τὸ δίχρονο τῆς παραλήγουσας μακρὺ (κάποτε, ὅσο πρόκειται γιά νέους τύπους, ἀμφίβολο καί συζητήσιμο). Θά ἔπρεπε τότε νά τονίζωμε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος γεράκι, λαβράκι, ρυῖακι καί ἀπὸ τὸ ἄλλο αὐλάκι, μουστάκι, φαρμάκι, μεράκι· μέ περισπωμένη τὰ λατινικά μαξιλάρι, λανῶρι, κελῶρι, κεντηνῶρι, δηνῶρι καί μέ ὀξεῖα τὸ λινῶρι, πετεινῶρι κτλ.· μανουῶλι μέ περισπωμένη ἀλλὰ σιτραγάλι μέ ὀξεῖα· κρεβῶτι ἀλλὰ παλάτι· δικρῶρι, κεροπῶρι ἀλλὰ δρεπῶρι, ραπῶρι. Καί πάλι ἀτελείωτες περισπωμένες σὲ γεφῶρι, παραμῦθι, προζῦμι, φῦκι, ψωμοτύρι, κεφαλοτύρι, τουλουμοτύρι, καρῦδι, μῦδι, φρῦδι, κρομμῦδι, περδῖκι, σπουργῖτι κτλ. κτλ., καί ἄλλες πάλι ὀξεῖες σὲ ἀτελείωτα ἄλλα. Αὐτὴν τὴ δουλειὰ θά κάνωμε λοιπὸν στήν Ἑλλάδα στὸν 20 αἰῶνα; Καί γιά ποιὸ λόγο;

Ἀλήθεια σαστίζει κανεὶς μέ τὸν τρόπο πού ἡ παιδαγωγική τῆς νεαρῆς Ἀκαδημίας ἀντικρίσει τὴ διδαχτικὴ ἀποψη τοῦ ὀρθογραφικοῦ μας προβλήματος, ἐκεῖ πού δὲν

ὑπῆρχε κανὴν ἀνάγκη ἀπὸ καμία ξεχωριστὴ μελέτη καί παρατήρηση, μιὰ καί τὰ ζητήματα αὐτὰ ξεκαθαρίστηκαν τόσο καθαρὰ πέρα: μόλις. Ἄν τονίσωμε τὴ μακρόχρονη παραλήγουσα μέ τὴν πρωτότυπη προϋπόθεσιν τῆς εὐκολίας κατὰ τὴν Ἀκαδημία καί τὴν ὀμφαλοσκοπία τοῦ χρόνου τῆς δίχρονης παραλήγουσας «θὰ δημιουργούσαμε, ἔγραφα, τότε μέ τὴν ποικιλία τοῦ τονισμοῦ ἀτελείωτο ὅσο καί ἀδικαιολόγητο χάος». Ἄν εἶναι αὐτὴ ἡ «ἐπείγουσα ἀνάγκη», πού ἔκαμε τὴν Ἀκαδημία νά θυσιάσῃ τὴν ὀξεῖα, πού ἀλλιῶς θά ἔπρεπε νά πάρῃ τὸ ἀλεύρι «κατὰ τὴν ἱστορικὴν» ὀρθογραφίαν (Ν. Ἐστία δ π. σ. 689) καλύτερα νά ἔλειπε τὸ ξαφνικὸ τῆς ἐνδιαφέρον γιά παιδιὰ καί γιά μεγάλους.

Ποῖος κοινὸς θνητὸς μπορεῖ νά πιστέψῃ πὼς ἔτσι ἀποχτοῦμε ἐκεῖνο πού γυρεύει καί ἡ Ἀκαδημία, ὀρθογραφικὴ τάξη, ἐνότητα καί εὐκοσμία; Γιατί λοιπὸν αὐτὲς οἱ ἀπαίσιες περισπωμένες σὲ πενήντα καί σὲ παραμῦθι τῆς Ἀκαδημίας; Γιατί; Ἡ Ἀκαδημία φοβᾶται πὼς οἱ «ἱστορικὲς» γραφὲς ἀλεύρι, κουνούπι κτλ. «θὰ ἀπετέλουν ἀντίθεσιν πρὸς θεμελιώδεις ὀρθογραφικοὺς κανόνας» (Δ), ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι τόσο τραγικά. Θὰ ἦταν ἀστεῖο νά συλλογιστοῦμε ἐδῶ τὸν ἀρχαῖο κανόνα γιά τὸ α σὲ τέλος τῶν οὐδετέρων καί γιά τὸ ι, α, ας τῶν τριτοκλίτων. Τ' ἀκλιτὰ ἀριθμητικά σέ -ήντα -άντα, δὲν ὑπάρχει λόγος νά λογαριαστοῦν μέ τ' ἄλλα ὀνόματα. Καί γιά τὰ οὐδέτερα ἀκόμη ὁμῶς σὲ -ι τῆς νέας γλώσσας δὲ χρειάζεται νά διδαχτῆ ὁ κανόνας τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς ὅσο πρόκειται γιά τὴ δημοτικὴ. Ἀλλὰ καί γιά τὴν πολὺμειχτὴ καί μπερδεμένη γλώσσα πού ὀνειρεύεται ἡ Ἀκαδημία, χειρότερα τὰ μπερδεύει ἢ μάταιη λύση πού προτείνεται, καί θὰ μπερδεύεται πάντοτε ὅσο θὰ λείπη μιὰ ξεκαθαρισμένη γλωσσικὴ βᾶση, πού δὲν ξέρει οὔτε πέπερι οὔτε σίναπι, οὔτε κίκι οὔτε στίμι ἢ στίμιμι (32).

Τὸ συμπέρασμα εἶναι πὼς ἀκόμη καί ἐ-

(31) Τριανταφυλλίδης, Πρόβλημα σ. 47.

(32) Τέτοιες δυσκολίες εἶχα σὲ νοῦ ὅταν ἔγραφα (Τριανταφυλλίδης, Ὀρθογρ. σ. 34): «Μιὰ σοβαρὴ προσπάθεια γιά τὸν κανονισμό καί τὴ μεταρρύθμιση τῆς ὀρθογραφίας μας σύμφωνα μέ τις μετριοπαθέστερες σημερινὲς μας ἀνάγκες, δὲν εἶναι δυνατό νά γίνῃ παρά ἂν θυσιάσωμε μερικὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας ὀρθογραφίας». Ἐδῶ ὁμῶς δὲν πρόκειται κανὴν ἀλήθεια γιά καμιά θυσία.

κεῖ ποὺ δὲν ἦταν ὁ ἀρχαϊσμός ἐμπόδιο πρὸς τὸ εὐκολο καὶ τὸ ἀπλό, ἢ διδαχτικὴ ἀποψη ἀντικρίστηκε ἀπὸ τὴν ἀνάποδη. Φαίνεται πῶς καὶ τὰ παιδαγωγικὰ φῶτα τῆς Ἀκαδημίας δὲν ἀνάβουν πολὺ καλὰ καὶ εἶναι ἀκόμη χειρότερα ἀπὸ τὰ γλωσσικά της.

Σημειώθηκαν ὡς ἐδῶ οἱ ἀναχρονιστικὲς ὀρθογραφίαι τῆς Ἀκαδημίας ἢ οἱ συντηρητικώτερες γενικὰ ἢ καὶ πολυπλοκώτερες ἀπὸ τις γραφές τῆς καθιερωμένης σχολικῆς ὀρθογραφίας. Γιὰ νὰ σχηματισθῇ μιὰ συνολικὴ εἰκόνα θὰ ἔπρεπε νὰ προστεθοῦν οἱ ἀκόλουθες ἀκόμη κατηγορίαι:

α) Γραφές ὅπου ἡ Ἀκαδημία δρίζει ὅ,τι ἔχει ἤδη ἢ σχολικῆ γλώσσα, σύμφωνα μὲ τὴν ἱστορικὴ ἀρχή, ποὺ τυχαίνει νὰ εἶναι συχνὰ καὶ πιὸ ἀπλό: γλιστρῶ μὲ ι (ἐκλιστρῶ), κοιτάζω μὲ οι (κοίτη), συνηθίζω (συνήθης), χλομός (φλόμος, τὸ φυτὸ σφάκα), καταλήξεις ἐπιθετικὲς σέ - ύς, ἀψύς, - ύτερος, καλύτερος, καρφώνω μὲ ω κτλ.

β) Γραφές ποὺ ἐπίσης ταυτίζονται μὲ τὴν σχολικὴ ὀρθογραφία τῆς Ἀκαδημίας, ἐνῶ πολλοὶ ἢ μερικοὶ δημοτικιστὲς ἔχουν προχωρήσει στὴν ἀπλοποίηση περισσότερο. Φυλάγεται ἢ διάκριση τῆς ὑποταχτικῆς (33), οἱ καταλήξεις - ότερος -ώτερος,

(33) Λέγεται στὸ Διάγραμμα πῶς τὸ νὰ γίνεις εἶναι «ἐπ' ἐσχάτων εἰσάχθεῖσα γραφή». Αὐτὸ δὲν εἶναι μὲ κανένα τρόπο σωστὸ, καὶ ἂν εἴθε θυμηθοῦμε τὸ Βηλαρά, ποὺ δὲ σημείωνε τὴν ὑποταχτικὴν, καὶ τὸ Σοφιανὸ καὶ τὸ Χριστόπουλο, ποὺ συχνὰ δὲν τὴν σημείωναν, ἔχομε ἀπὸ τοὺς νεώτερους πρῶτο τὸν Πάλλη, ποὺ ἀπὸ τὰ 1892 παρατὰ τὴν ὑποταχτικὴν, καὶ ἀπὸ τότε τὸν ἀκολουθήσαν πάρα πολλοί, ἂν ὄχι οἱ περισσότεροι δημοτικιστὲς. Βλ. Τριανταφυλλίδη, Ὀρθογρ. σημ. 36 καὶ 103.

Ἐπίσης δὲν εἶναι σωστὸ ὅ,τι λέγεται γιὰ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία, ποὺ πρέπει στὰ «κύρια καὶ οὐσιώδη» νὰ εἶναι «σεβαστὴ καὶ ἀπαραβίαστος», «ὡς καὶ παρ' ἅπασιν τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς» (Α6). Γιατί ὑπάρχουν καὶ λαοὶ ποὺ ἄλλαξαν ριζικώτερα τὴν ἱστορικὴν τους ὀρθογραφία, ἔτσι λ. χ. ἡ Ρουμανία, καὶ ἐκεῖ μάλιστα ἡ Ἀκαδημία ἀκολούθησε γρήγορα τὴν ὀρθογραφία ποὺ καθιέρωσε ἡ λογοτεχνία. Ἐνῶ δηλαδὴ ἡ ρουμανικὴ Ἀκαδημία εἶχε ἀκολουθήσει στὴν ἀρχὴ συστηματικὰ τις ἐτυμολογικὲς γραφές στ' ὄνομα τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας, ἀντίθετα ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν συγγραφέων, ἄφησε τὸ ἐκλατινιστικὸ ἱστορικὸ σύστημα γιὰ ἓνα πιὸ ἀπλό ἱστορικὸ ἀμα ὑψώθηκα σὲ ἴδρυμα ἐθνικὸ (1881), καὶ στὸ τέλος, ἀκολουθώντας πάλι τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς νεώτερους, δέχτηκε τὴν φωνητικὴ ἀρχή. Βλ. Academia Româna. Regule Orfografice. Βουκουρέστι 1904, σελ.

- μένος - μμένος κτλ. (34).

γ) Γραφές κανονισμέναι ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία σύμφωνα μὲ ἄλλη ἀναλογία. Ἐνῶ λ. χ. ἡ σχολικὴ γλώσσα γράφει καφετής, βυσσινής (κατὰ τ' ἄλλα ὀνόματα σέ - ης: ζηλιάρης, χωριάτης, μαθητής), καφετί, βυσσινί κτλ. ἡ Ἀκαδημία προτιμᾷ οὐρανός, καφεύς, καφετύ, βυσσιννοῦ κτλ. Καὶ ἐνῶ ἡ σχολικὴ γλώσσα γράφει ἀντικρινός ἀντικρίζω, μακρινός μακριά, βραδινός βραδιά βραδιάζω, ἡ Ἀκαδημία γράφει ἀντικρινός, βραδινός, (Δ 11) ἀλλὰ ἀντικρούζω (Δ 3), βραδρά, βραδράζω (Δ 6), σὲ πολυπλοκώτερη κάπως βάση, χωρὶς νὰ λήη τίποτε καὶ γιὰ τὸ μακριά μακρινός.

δ) Γραφές φωνητικὲς, ποὺ ἀποκρούονται ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία, ἀλλὰ ποὺ δὲ γράφονται ἀπὸ κανένα σχεδὸν γραμματισμένο: φωιχιά, κληρονομιά (Α 6). Ἀκόμη καὶ τὸ ἀφτός πολὺ λίγοι τὸ συνηθίζουν (Α 6).

9. Προχειρολογήματα

Κρίνοντας τώρα συνολικὰ τὸ Διάγραμμα τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἄσχετα μὲ τὴν ἰδεολογικὴν, γλωσσικὴν καὶ ὀρθογραφικὴν του κατεύθυνση εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ὁμολογήσω, πῶς παρουσιάζεται κατώτερο ἀπ' ὅ,τι περιμένει καὶ ἀξιώνει κανεὶς ἀπὸ μιὰ «Ἀκαδημία». Μὲ ὅλη τὴν φανερὴ προσπάθεια γιὰ νὰ ξεκαθαριστοῦν μερικὲς γενικὲς ἀρχές — ὄχι καὶ τόσο δύσκολο ὕστερ' ἀπὸ τις σημαντικὲς προεργασίαι ποὺ ἔχουν προηγηθῇ — παρουσιάζεται σὰν ἓνα σύνολο ἀπὸ λεπτομέρειαι ἐν μέρει τυχαῖαι, ποὺ οὔτε ξεπέρασε δημιουργικὰ ὅσα γράφηκαν οὔτε τὰ καρπώθηκε ἀρκετά. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐνῶ χάνεται σὲ ἀσήμαντες λεπτομέρειαι, παρουσιάζει σημαντικὰ κενὰ καὶ κρύβει ἀοριστίαι,

22., πρόλογος, καθὼς καὶ Τριανταφυλλίδη, Ὀρθογρ. σημ. 6, ὅπου ἀπὸ καιρὸ ἔχουν ἐξηγηθῇ ὅλα αὐτὰ, μαζὶ μὲ ἄλλα σχετικὰ.

(34) Βλ. Τριανταφυλλίδη, Πρόβλημα σ. 56α. Ἀντίθετα μὲ τὴν Ἀκαδημία τὸ Ἐκπαιδευτικὸ γνωμοδοτικὸ συμβούλιον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας εἶχε ἀποφασίσει μερικὲς ἀπλοποιήσεις στὴν βάση τῆς ἤδη καθιερωμένης σχολικῆς ὀρθογραφίας (Πράξις 539, 17 Αὐγούστου 1932). Ἐξῆ ἀπὸ μερικὲς ποὺ ἄτοπα ἀποφασίστηκαν, ἀφοῦ ἐξαρχῆς ἔτοι ὀρθογραφούνταν ἡ σχολικὴ δημοτικὴ, λ. χ. αὐγοῖλα, κουδούνη, μὲ ὄξεια, προτείνονταν μερικὲς ποὺ μὲ βρίσκουν σύμφωνα (χειμῶνας [γυναίκα] μὲ ὄξεια, ὄριζα μὲ ο ἐνῶ ἄλλαι πάλι ὄχι.

ἀπροσεξίεις, προχειρολογίεις καὶ ἀσυνέπειες ἀδικαιολόγητες, πού μαρτυροῦν πόσο ἔλειψε τὸ ἀπαιτούμενο νηφάλιο ἀντίκρισμα ἀπὸ περιωπῆ τῶν διδαχτικῶν ἀναγκῶν, πού μὲ τόσο αὐτονόητο ἀκκισμὸ ἀξιῶνει τὸ Διάγραμμα τῆς Ἀκαδημίας νὰ τις βοηθήσῃ καὶ νὰ τις ρυθμίσῃ καλύτερα ἀπ' ὅ,τι αὐτὸ ἔχει γίνοι ὡς τώρα. Ἡ τάχα νὰ μπορούμε νὰ παρηγορηθοῦμε μὲ τὴν πείρα ἀπὸ τὰ περασμένα Διαγράμματα καὶ μὲ ἴσα ἢ Ἀκαδημία ἐπιφυλάχτηκε «νὰ συμπληρώσῃ σὺν τῷ χρόνῳ»; (Ν. Ἑστία δ. π. σ. 686).

Δὲ γίνεται λόγος γιὰ τὸ συλλαβισμό, γιὰ τὴ γραφὴ συνίζημένων τύπων μὲ παλιὸ φωνῆεν (ε), μηλιά, παλιός⁽³⁵⁾, γιὰ τὴ γραφικὴ ἀπόδοσι τοῦ γκ (γγ) σὲ νεώτερες λέξεις, καὶ ἐνῶ ὀρίζεται πῶς θὰ ὀρθογραφηθοῦν διάφορες καταλήξεις, γι' ἄλλες πάλι μένομε ἀπληροφόρητοι γιὰ τὴν ὥρα, ὥσπου νὰ δημοσιευτῇ ἡ Γραμματικὴ (Νέα Ἑστία δ. π. σ. 690): κακιὰ ἢ κακειά, ἀπλή ἢ ἀπλή, καφειζῆς ἢ καφειζῆς, χαιρέτῃσα ἢ χαιρέτῃσα, βαθιά ἢ βαθιά.

Μᾶς ἀπαγορεύεται νὰ γράφωμε τὸ Βασίλει μὲ εἰ στὸ τέλος, Ἀντώνι μὲ ι, μένομε ὁμως σὲ τρομερὴ ἀνησυχία μήπως πρέπει νὰ γράφωμε ἀκόμη μὲ ω στὸ τέλος τὸ δράκω καὶ τὸ γέρω, καθὼς τὸ ἀπαιτοῦσε ἀκόμη, πρώτη φορὰ μάλιστα — τὸ Διάγραμμα τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας ἐδῶ καὶ τρία χρόνια.

Ὀρίζεται πῶς θὰ γράφωνται μ' ἓνα ρ «τὰ νέα καὶ δημωδέστερα σύνθετα, ὧν τὸ δεύτερον συνθετικὸν ἀρχίζει ἀπὸ ρ, τὸ δὲ πρῶτον συνθετικὸν λήγει εἰς βραχὺ φωνῆεν», ἔτσι ἀσπρόρουχα, συχρορωτῶ κτλ. Μὲ τὴν προσθήκη ὁμως «καὶ δημωδέστερα» περιορίζεται ἡ ἔκτασι τοῦ κανόνος καὶ ἔχομε ἀδεδαιότητα καὶ ἀσάφεια. Ἀνῆκουν σὲς δημωδέστερες τὰ βλαχορουμάνοι, δακορουμανικός, ἐμποροράφτης, προοραφαλητικός, ψευτορομαντικός, πού ἀναφέρω στὴν Ὀρθογραφία (σ. 40), ἢ ὅμοιοι σχηματισμοί, καθὼς βουλγαρορουμανικός, ἑλληνορουμανικός κτλ. ; Πολὺ πιὸ ἀπλὸς καὶ σωστὸς ἔδικοός μου παλιός κανόνας: «Μὲ διπλὸ ρ γράφονται ὄσες

λέξεις, ἀπλὲς ἢ σύνθετες κληρονομήθηκαν ἔτσι ἀπὸ τ' ἀρχαῖα: θάρρος, ἄρρωστος. αἰμοραγία, ἰσορροπία, σύρραξη... Μὲ ἀπλὸ ρ γράφονται... ὄλα τὰ νεωτερικὰ σύνθετα...»

Μαθαίνομε πῶς μπορούμε νὰ γράφωμε ἀκουμπῶ καὶ ἀκουμπῶ, χωρὶς νὰ ξέρωμε ἀνθὰ διττογραφούμε καὶ τὸ ξίγκι, ὅπου τὸ γγ γκ ἔχει γραφικὴ μόνον καὶ ὄχι καὶ φωνητικὴ σημασία.

Γίνεται λόγος γιὰ τις περισπωμένες τοῦ γυναικα, ράγα (καὶ αὐτὴ «ἰδιωματικὸ» καὶ διασπαστικὸ τοῦ ἔθνους) ἢ ρῶγα, μήνας, καὶ ὁμως δὲ διαβάζομε τίποτε γιὰ τὸ πῶς θὰ τονίσωμε τ' ἀπειράριθμα νεώτερα ἀρκούδα, φλούδα, καμήλα, μικρούλα, λεύκα, καὶ — πολὺ σημαντικώτερον γιὰ τὴ σχολικὴ πράξι ἀπὸ ὄλους τοὺς ἱστοριστικοὺς ἀφορισμοὺς ex cathedra — μὲ ποιὸ κανόνα θὰ τονίσωμε τις ἐνδεχόμενες ἐξαιρέσεις.

Ὁ γιατρός γράφεται ἱατρός (Α6) καὶ βέβαια τὸ γυαλί βάλι. Μόνον γιὰ τὰ γιορτή, γιορτινός, γιορτιάτικος, ἀγιόρταστος δὲ μαθαίνομε ἀνθὰ γράφονται γεορτή, γεορτιάτικος, ἀγεόρταστος, ὅπως στὸ Λεξικό. Καὶ ἴσως νὰ πρέπη τότε νὰ γράφωμε καὶ ἱατροεύτηκα ἑιατροεύτηκα διαβολοῖατρός, ἀνθοῦάλι⁽³⁶⁾.

Ὀρίζεται πῶς τὸ ἀρχ. ρ δὲν παίρνει δασεία (λ. χ. ρεσίνα) (Δ 1), χωρὶς νὰ σημειώνεται ἀνθὰ τὰ δύο ἐσωτερικὰ ῥ' ρ (ἄρρωστος) θὰ παίρνουν τὰ δύο πνεύματα. Καὶ ἐνῶ ὀρίζεται πῶς τὰ δημοτικώτερα σύνθετα δὲ διπλασιάζουν τὸ ἀρχικὸ ρ τοῦ δεύτερου συνθετικοῦ, δὲ γίνεται λόγος γιὰ τὸ διπλασιασμὸ τοῦ ἀρχ. ρ στὰ ρήματα (ράβω, ρίχνω, ρέω, ραγίζω, ριζώνω, ροκανίζω, ρουφῶ, ρεζιλεύω κτλ.)

Μαθαίνομε πῶς θὰ μπορούμε νὰ γράφωμε τις «δημωδέστερες» λέξεις «λάδι, δαδι

(35) Τὸ Λεξικὸ τῆς Ἀκαδημίας ἔγραψε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὄχι μόνον μηλιά, παλιός, βαφτισματός, ἀλλὰ καὶ ἀγκαλιὰ ἀγκαλιάζω, ρεβιθεὰ ἀγριορρεβιθεὰ. Συμπεραίνομε πῶς ἔτσι θὰ τὰ γράφῃ καὶ ἓνα νέο συμπληρωματικὸ Διάγραμμα.

(36) Μὲ τὸ γιατρός γίνεται καὶ ἓνα ἄλλο ἄτοπο. Μνημονεύεται παράλληλα μὲ τὸ τὰ χέργια, ἢ κληρονομιά, ὅτι νὰ ἦταν ὄλες αὐτὲς οἱ γραφὲς ἀντιθετες μὲ τις σωστὲς «κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν». Ἡ ἀρχαῖστικὴ παράδοσις ὀνομάζει συνήθως κάθε ἐποχὴ «ἱστορικὴ ὀρθογραφία» ὅ,τι οἱ ὀπαδοὶ τῆς νομίζουσιν πῶς μὲν νὰ γράφεται. Ἀκόμη στὰ 1930 τὸ Διάγραμμα τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας θεωροῦσε «ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν» τὸ νὰ γράφωμε Ρωμαζός, πεῖα, βασιλεῖας. Τὸ κληρονομιά ἄλλωστε δὲν ἀνταποκρίνεται μὲ ὅμοιο τρόπο στὴν κοινὴ προφορὰ, καθὼς τὸ γιατρός, γιατρικά, ἐγιατρεψα, γιατρεμένος, γιατροδάκι κτλ., πού ὄλοι μας τὰ λέγομε ἔτσι καὶ — ἐκτός ἀπὸ τὸ γιατρός-ἱατρός — μόνον ἔτσι.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΖΩΓΡΑΦΩΝ

Ζ. ΠΑΓΚΑΛΟΥ ΧΟΡΕΥΤΡΙΕΣ ΜΠΑΛΕΤΟΥ

κ.τ.» χωρίς υπογραμμένη, ἀλλὰ δὲν εἶναι κανεὶς βέβαιος πὼς ἡ ἄδεια δόθηκε καὶ γιὰ τὸ ἐνώ καὶ γιὰ τὴν πλώρη, πού παρουσιάζεται βέβαια, γιὰ τὴν Ἀκαδημία, σὰν παράλληλος τύπος τύπος τῆς πρόρας⁽³⁷⁾.

Γίνεται λόγος γιὰ τ' ἀρχαῖα θηλυκὰ σέ -ις, πού σχηματίζονται τώρα καὶ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία σέ -η, βρύση, χωρίς νὰ μαθαίνουμε τίποτε καὶ γιὰ τὸ ἑκατοσιή, πήχη. Ἡ ἴσως μένουν αὐτὰ γιὰ τὴν Ἀκαδημία ἑκατοστὺς ἑκατοστύος καὶ πήχυς-πήχεως;

Μερικοὶ κανόνες περιορίζονται σὲ λίγα παραδείγματα κι ἓνα «κ.λ.». Ὅταν ὁμοίως πρόκειται γιὰ ὀρισμένες πάντα λέξεις, ἓνα χρηστικὸ διάγραμμα θὰ ἔπρεπε ν' ἀναφέρῃ δλα τὰ σχετικὰ παραδείγματα. Τί σημαίνει λ.χ. τὸ «κ.λ.» στὶς «μονολεκτικῶς» γραφόμενες λέξεις; (Ε) Θὰ πρέπη νὰ γράφῃ κανεὶς καὶ τὸ εἰδεμή, ὠστόσο, ἀπαρχῆς, διαμιᾶς, ἔξαρχῆς, ἐπιτέλους, πού δὲν ἀναφέρονται, σὲ μιὰ λέξη ἢ ὄχι; Τί σημαίνει τὸ «κ.λ.» ὕστερ' ἀπὸ τό; κανένας, κάποιος,

(37) Τὸ ἐνώ δὲν ἀναφέρεται οὔτε μαζί με τὸ γύρω, τώρα (Δ 17), κι ἔτσι κανεὶς ἀμφισβᾶλλει γιὰ τὸ ἐνώ χωρίς υπογραμμένη τοῦ ἐδάφ. (Ε).

κάποτε, κάτι, πού ἀναγράφονται χωρίς κορωνίδα; Θὰ ἐπιτρέπεται νὰ γράφουμε χωρίς κορωνίδα καὶ τὸ τουλάχιστο, μόλο πού, ἢ καὶ τὸ ποιητικὸ τόδωσα;

Τὸ ἀδιέξοδο τοῦ νεοελληνικοῦ τονισμοῦ καταντᾷ ἀλγθινὸ πελάγωμα μετὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφία, πού ἡ Ἀκαδημία ἐπιμένει μετὰ κάθε τρόπο νὰ ἐφαρμόσῃ ἀκόμη καὶ στὶς λατινικὰς λέξεις μετὰ φετιχιστικὴ εὐσυνειδησία. Μόνο τὸ κοσιζω κόστος τὴ γλίτωσε, πού θὰ γράφεται μετὰ «κατὰ παρέκκλισην ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν λατινικὴν ὀρθογραφίαν», «ἂν καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ θέματος πρὸς τὸ Κωνσταντῖνος» (Α 14). Θὰ συμφωνήσῃ ὁ καθένας, καὶ μερικὲς τέτοιες ἐξαιρέσεις, καθὼς τὸ Κωνσταντῖνος, τίς εἶχα θεωρήσει κι ἐγὼ ἀναγκαῖες⁽³⁸⁾. Ἡ Ἀκαδημία ὀρίζει πολὺ καλά, νὰ γράφουμε καὶ τὸ δικτάτορα μετὰ ὁ, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ ω πού βρίσκουμε παλιότατα, ἤδη στὸν Πολύβιο. Δὲ μᾶς λέει ὁμοίως τίποτε γιὰ τὸν πραιτόρα καὶ τὴν κουστοδία, γνωστὰ ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια, — πού δὲν ἔχουν τότε βέβαια μεγαλύτερους τίτλους στὸ ω—καὶ τὸν κήνσορα.

Ἀλλὰ καὶ τὸ σκάλα θὰ παίρῃ «κατὰ παρέκκλισην» ὀξεία «ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ σκάλα»—ἀντὶ τὴν περισπωμένη πού πρέπει ἢ θὰ ἔπρεπε, κατὰ τὴν Ἀκαδημία, νὰ σημειώνωμε στὴ σκάλα ἐμεῖς οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, στὸ α τῆς παραλήγουσας, πού ἦταν στὸ λατινικὸ scāla μακρὺ καὶ πού οἱ πρόγονοί μας βυζαντινοὶ, ἀφότου ἄρχισαν νὰ σημειώνουν τόνους, τόνιζαν μετὰ ὀξεία, χωρίς νὰ συζητοῦν οὔτε τὸ χρόνο τοῦ α τῆς λήγουσας. Δὲ γίνεται ὁμοίως κανεὶς λόγος γι' ἄλλες λέξεις λατινικῆς καταγωγῆς μετὰ μακριὰ παραλήγουσα, πού καὶ σ' αὐτὲς συνηθίζομε ὀξεῖες, ἔτσι τὴ στρατά (λατ. strāta) καὶ τὸ Μάρκος (λατ. Mārcus).

Τί θὰ γίνῃ, πού χρειάζονται καὶ αὐτὰ τὸν τόνο τους; Θὰ τὰ γράφωμε μετὰ ὀξεῖες, καθὼς ὡς τώρα; Θὰ βγάλωμε ἓνα συμπέρασμα ἐκ silentio, πὼς αὐτὰ πρέπει νὰ παίρνουν περισπωμένη «χωρὶς παρέκκλισην»; Ἡ μήπως οἱ ξένες αὐτὲς λέξεις καὶ ἰδίως ἡ στρατά δὲν πολιτογραφήθηκαν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία καὶ τὴ Γραμματικὴ τῆς καὶ δὲν πρέπει νὰ τίς γράφωμε καθόλου;

Ξένες ὠστόσο λέξεις καὶ ἀπὸ τὰ λατινικὰ καὶ

(38) Τριανταφυλλίδη, Ὄρθογρ. σ. 38.

ἀπὸ τὶς νεώτερες εὐρωπαϊκὲς γλώσσες ὀρθογραφεῖται καὶ δέχεται ἄφθονες πιά σήμερα ἢ Ἀκαδημία. Ἀκολουθώντας μάλιστα γιὰ τὴν ὀρθογραφία τους κανόνα ἀπλοποιητικὸ πού εἶχα πρῶτος ὀρίσει στὰ 1909⁽³⁹⁾ καὶ πού ἐφάρμοσαν καὶ τὰ Διαγράμματα τοῦ Λεξικοῦ πρὶν αὐτὸ γίνῃ τῆς Ἀκαδημίας (βλ. Συσχετιστικὸ πίνακα), προτείνει ὅτι «τὰ ἐκ τῶν τῶν νεοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν εἰλημμένα θὰ γράφονται ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλοῦστερον» (Γ' 18). Μόνο πού ἐξαιρεῖ, ὑποθέτω ἀπὸ ἀβλεψία, τὴν ἰταλικὴν πίττα (γρ. πίτα), κοτόπιττα (γρ. κοτόπιττα), καὶ τ' ἄλλα εἶδη πίτες, πού ἀναφέρονται σὲ ἄλλο κεφάλαιο (Β), μὲ τὸν κότσουφα, τὸ συνηθίζω καὶ τὸ καημένος γιὰ «λέξεις καὶ τύποι τῆς νεοελληνικῆς . . . φωνητικῶς καὶ μορφολογικῶς ἀλλοιωθέντες».

Καθὼς παρατηρήθηκε ὁμοίως, οἱ λατινικὲς λέξεις, ἂν καὶ δὲν παρουσιάζονται στὰ ἑλληνικὰ τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, καὶ μπῆκαν προπάντων στὴ γλώσσα μας στὰ μεταχριστιανικὰ χρόνια, δὲν κρίνονται ἀξίες νὰ μεταγραφοῦν, ὅπως ἔγινε ἤδη στὴ σχολικὴ γλώσσα, ὅσο γίνεται πὶὸ ἀπλὰ καὶ φωνητικὰ — ἐκτὸς πάντα ἀπὸ τὸ κοσιτίζω. Τὸ κακὸ δὲ θὰ ἦταν πολὺ μεγάλο ἂν ὁ λόγος ἦταν μόνο γιὰ τὰ φωνήεντα ἢ τὰ διπλὰ σύμφωνα πού θὰ εἶχαμε ἔτσι νὰ γράφαμε (βλ. παραπ. § 7). Τὸ πρόβλημα γεννιέται μὲ τὴν προσωδία τῶν λατινικῶν λέξεων καὶ καταλήξεων καὶ μὲ τὸν τόνο πού θὰ ἔπρεπε νὰ παίρνουν στὴ σημερινή μας γλώσσα οἱ τόσο γόνιμες λατινικὲς καταλήξεις -άνος, -άτος, -ίνος -ίνα -ίνο, -ούλα -ούλης -ούλικο κτλ.

Καὶ ἐδῶ ἢ σχολικὴ δημοτικὴ γράφει ὄλα φωνητικὰ, μὲ ἀπλὰ σύμφωνα (-ούλα) καὶ μὲ ὀξεία, σύμφωνα μὲ ὄσα ὄρισα ἄλλοτε (βλ. Συσχετιστ. πίνακα). Ἡ ὀρθογραφία τοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας ὄριζε στὰ 1930 (βλ. Συσχετιστ. πίνακα): -ἄτος γιὰ τὰ λατινικὰ καὶ ἰταλικά, -ἄνος γιὰ τὰ λατινικὰ καὶ ἰταλικά ἀλλὰ -άνος γιὰ τὸ μουσουλιάνος, σουλτάνος, ἀφοῦ «πρόκειται οὐχὶ κατάληξις-άνος ἀλλὰ -ος, τοῦ ἀν ἀνήκοντος εἰς τὸ θέμα», -ίνα γιὰ λατινικὰ καὶ ἰταλικά, ἀλλὰ -ίνα γιὰ τὰ σλαβικά καὶ ἄλλα. Ἐδειξα πέρσι πόσο πελαγώνομε μὲ τὸ χάος αὐτὸ τῶν πολυποί-

κιλων -ίνα, -ίνο, -ίνοι τῆς γλώσσας μας καὶ τὴν ὑποχρέωσή μας ν' ἀκολουθήσωμε κανόνα ἀνθρωπινὸ, καὶ πὼς ἀκόμη καὶ ἂν πολλαπλασιάσαμε τὶς περισπωμένες σὲ λέξεις ἀδιάφορες εἶναι δύσκολο νὰ βάλωμε τάξη. (40)

Ἡ ὀρθογραφία τῆς Γραμματικῆς τῆς Ἀκαδημίας δὲν περιορίζεται στὶς μακριὲς συλλαβὲς τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν λέξεων, οὔτε τῆς φτάνει νὰ θυμηθῇ τὸ ἀρχ. κορακίρος (Α 2). Φοβᾶται καὶ τὸν Ἡρωδιανὸ, γραμματικὸ μεταχριστιανικὸ, πού μιλεῖ γιὰ τὰ «ἰταλικά» (λατινικά) σὲ -ίνα, καὶ γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὶς περισπωμένες τῶν λατινικῶν τὶς καθίζει μὲ μοναδικὴ πιά ἀπλοχερίᾶ σὲ ὄλες τὶς νεοελληνικὲς λέξεις σὲ -ίνος -ίνα -ίνο, -άνος, -άτος, -άτο. Μὲ τὴν προχειρότητα πού διατυπώνονται οἱ σχετικοὶ κανόνες δὲ φαίνεται ἐντελῶς καθαρὰ ὡς πού ἀπλώνονται οἱ περισπωμένες τῆς, ὅπως ὁμοίως καὶ ἂν ἐφαρμοστοῦν, ἀκόμη καὶ μόνο στὶς παραγωγικὲς καταλήξεις, γεννοῦν ἀνυπόφορες δυσκολίες, χειρότερες ἀπὸ κείνες πού μᾶς δείχνουν μερικοὶ γνωστοὶ ἀτελείωτοι κανόνες τοῦ Ὀρ-

(40) Τριανταφυλλίδης, Πρόβλημα σ. 32α.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΣΩΓΡΑΦΩΝ

P. ΦΡΑΝΤΖΗ

ΣΧΕΔΙΟ

(39) Βλ. Triandaphyllidis, Die Lehnwörter δ. π. σ. 14 εἰς., Τοῦ ἴδ., Ὀρθογρ. σ. 118, σημ. 34, ὅπου μνημονεύονται καὶ οἱ ἀντιρρήσεις τοῦ Χατζιδάκι.

θογραφικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ζηκίδη.

Ἔτσι ὀρίζεται πῶς «κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν θὰ γράφονται: ἐν γένει καὶ τὰ ἐκ τῆς λατινικῆς εἰλημμένα, καὶ δὴ τὰ εἰς -ātos (λατ. -ātus) τὰ τε ἐκ τῆς λατινικῆς καὶ ἐκ τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν προερχόμενα, ἔτι δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὰ σχηματισθέντα μεσαιωνικὰ καὶ νεοελληνικὰ ὀνόματα: ἀφραῖτος, γεμαῖτος, μοτος, Μοσχᾶτο... αὐγουλαῖτα, κομιτάτον, προτεκτοραῖτον... Λιβιεραῖτος...». Προσθέτονται οἱ τοπωνυμίες Κοινογυραῖτα, Κουρουπάτα, Μαζαρακάτα, Φωκάτα, Φραγκάτα κ.λ.» (Α 7), χωρὶς ν' ἀναφέρωνται τὰ πολὺ συχνότερα θηλυκὰ σὲ -άτα, πατάτα, σαλάτα, νιομάτα, διάτα, παράτα, τράτα, φλοκάτα, σοκολάτα, σονάτα, σερενάτα, Ἀκράτα, τὸ Σπάτα κτλ., πού πρέπει καὶ αὐτὰ νὰ πάρουν κάποιον τόνο μαζί με μερικὰ ἄλλα, καθὼς τὸ γάτα, κανάτα, κομμάτα, ἡ πιάτα, προβάτα, ἀκαμάτα, σακάτα, μαυρομάτα, Νάτα, Σταμάτα, κι ἔπειτα οἱ πληθυντικοί πλάτες, γάτες, τὸ βάτος, πάτος, πιάτο, Κιάτο κ.τ.λ. (41).

Περισπωμένη θὰ παίρνουν καὶ «τὰ εἰς -ānos (λατ. -ānus) τὰ τε ἐκ τῆς λατινικῆς καὶ τὰ ἄλλοθεν εἰλημμένα καὶ τὰ κατ' αὐτὰ σχηματισθέντα: καταλαῖνος, μουσουλμαῖνος, πρεβεζιαῖνος, Γερουλαῖνος, Ἀλαβαῖνος, σουλιῖνος, καπεταῖνος [τὸ κοινὸ εἶναι καπετάνιος], καθαρευουσιῖνος. Γαργαλιαῖνοι». Φυσικὰ καὶ τὰ θηλυκὰ: μουσουλμαῖνα, πρεβεζαῖνα, σουλιῖνα, ρουμαῖνα, σαρακατσαῖνα κτλ. Καὶ ἀπομένουν ἀνορθογράφητα ἀπὸ τὸν Ὄρθογραφικὸ Ὁδηγὸ τῆς Ἀκαδημίας, πού στάληκε βιαστικὰ «πρὸς ἐφαρμογὴν» στὰ σχολεῖα, πλῆθος μεγάλο λέξεις, πού πρὶν τις τονίσωμε καὶ πρὶν τις τονίσωμε ὁ κάθε δάσκαλος θὰ εἶναι «ἀνάγκη ἐπέλουςα» νὰ ἐξιχνιασθῇ ἂν ἀνήκει στὰ «τά τε ἐκ τῆς λατινικῆς καὶ τὰ ἄλλοθεν εἰλημμένα καὶ τὰ κατ' αὐτὰ σχηματισθέντα». Καὶ δὲ θὰ ξέρη κανεὶς γιὰ ποιά ἐξυπακούεται ἀπὸ τὸ βιαστικὰ συνταγμένον ἀκαδημαϊκὸ Διάγραμμα μιὰ περισπωμένη καὶ ποιά παραδείγματα ἀνήκουν σ' ἐξαιρέσεις πού ξεχάστηκαν ἀπὸ τοὺς συντάχτες τους καὶ πού θὰ χρειάζονταν μέσα σ' ἕναν ὀρθο-

(41) Ἀπὸ τὰ ἰταλικὰ ὀνόματα σὲ -άτα, μαρμελάτα, σαλάτα κτλ. θὰ ἦταν δύσκολο νὰ ξεχωριστοῦν με διαφορετικὸ τονισμὸ τ' ἀντίστοιχα βενετσιάνικα σὲ -άδα: καντάδα, ματινάδα, φρεγάδα κτλ., ἀκόμη καὶ τὸ μπαλάντα, διαφορετικὸ ὡς τόσο ἀπὸ τὸ βεράντα, τεράντα κτλ.

γραφικὸ Ὁδηγὸ. Ἡ μήπως θ' ἀλλάξη καὶ ἡ Ἀκαδημία γνώμη, εἴταν δὴ τί κακὸ δημιουργήθηκε σὲ μᾶς καὶ τῆ γλώσσα μας με τὴν ξαφνικὴν περισπωμενομανίαν της;

Θάνος, Μάνος, Πάνος, Ζάνος, Καραθάνος, Παπαθάνος, Καραμάνος, Καραπάνος, Παπαπάνος, Κοινοσιάνος, Καρατσοπάνος — ἀλτάνα, ἀφάνα, διάνα, δράνα, καμπάνα, καρβάνα, κουραμάνα, λαγάνα, μαλαγάνα, μάνα (κατὰ τὴν Ἀκαδημία μάνα) παραμάνα, καβουρομάνα, μαντζουράνα, μελιτζάνα, μεντάνα, μπανάνα, νιαμειζάνα, παγάνα, παρμεζάνα, πορσελάνα, τοιγκάνα, τσουγκράνα, φαγάνα, καζάνα, κοπάνα, πάνα, ροκάνα, τροκάνα, φλιντζάνα, Ἀλαμάνα, Δημητοάνα, Κορακιάνα, Μαγκουφάνα, Ἀβάνα, Ἀντριάνα, Οὐράνα, Σουσαῖνα, καὶ ἔπειτα τὰ δυσκολοξεχώριστα ἀπ' αὐτὰ καζάνι, τροκάνι, φλιντζάνι κτλ., βοτάνι, κοτσάνι, λαζάνι, μελάνι, παντεσπάνι, ραπάνι, τηγάνι, τρουπάνι, φουσιάνι, χάνι (42).

Δὲν ξέρω ποιὲς ἄλλες ἀκόμη λέξεις θὰ μπορούσαν νὰ πλουτίσουν τὸν πρόχειρο αὐτὸν κατάλογο, οὔτε φαντάζομαι πῶς καὶ ἡ Ἀκαδημία θὰ σημείωνε σὲ ὄλες τους περισπωμένες. Φτάνει ὅμως νὰ τις πάρουν καὶ οἱ μισές, γιὰ νὰ μπερδευτοῦμε ὄλοι μας καὶ ν' ἀρχίσωμε νὰ τις βάζωμε παντοῦ, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ὀρθογραφικὸς κανόνας ἀνθρωπίνος πού νὰ μᾶς χειραγωγῆση. Οἱ μόνοι εὐχарιστημένοι θὰ εἶναι ἴσως μερικοὶ πού ὀνεμάζονται ἔτσι, με ὀνόματα σὲ -άνος καὶ σὲ -άτος καὶ πού θὰ φανταστοῦν ἴσως τὴν τιμητικὴν περισπωμένην τῆς Ἀκαδημίας σὰν εἶδος τίτλο καὶ εἰσιτήριο γι' αὐτήν.

Δὲν ἔχει περισσότερη τύχη ἡ Ἀκαδημία καὶ με τις καταλήξεις -ῖνος -ῖνα -ῖνο. Ἐδῶ μάλιστα εἶναι τὸ ζήτημα περισσότερο μπερδεμένο, γιὰτὶ ἔχομε καὶ ἀρχαῖα κληρονομιά λέξεις με περισπωμένη ἀλλὰ καὶ με ὀξεία στὴν παραλήγουσα. Ἡ Ἀκαδημία θεσπί-

(42) Με ποῖο τρόπο θὰ γεννηθῇ ἡ ποθητὴ «εὐκομομία» μέσα ἀπὸ τὸ χάος τῶν πολυποικίλων αὐτῶν λέξεων οὔτε ὁ παραπάνω κανόνας οὔτε καὶ καμιὰ Ἀκαδημία εἶναι δυνατὸ νὰ τὸ δείξη, ὅσο ἐπιμένει στὸν ἀνεφάρμοστο κανόνα της. Ἡ ξενικὴ καμπάνα τουλάχιστο δὲ γλιτώνει τὴν περισπωμένην, οὔτε καὶ τὸ καζάνι, ἂν τὴν πάρη ἡ καζάνα, οὔτε ἡ Ἀλαμάνα, ἀκόμη καὶ ἂν τὴν περιορίσωμε στὰ ἐπίθετα, μιὰ καὶ ἔρχεται ἀπὸ τὸ Ἀλαμάνος, ἐνῶ μερικοὶ πληθυντικοὶ σὲ -άνες με περισπωμένη πάντα, θὰ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση με τις παροξύτονες -άνες τῶν θηλυκῶν σὲ -άνη: λεκάνες, πλάνες, πλεκιάνες κτλ. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε καὶ τὸ πλάνος, ἀεροπλάνο.

ζει πῶς «τὰ εἰς -ῖνος θὰ γράφωνται κατὰ τὰ ἀρχαῖα εἰς -ῖνος... καθὼς καὶ τὰ ἐκ τῆς λατινικῆς ὁμοίως λήγοντα (-īnos [γρ. -ī-nus])... ὡς καὶ ὅλα τὰ εἰς -ῖνος -ῖνα -ῖνον νεοελληνικὰ ὀνόματα... καὶ τὰ ξενικά... (ἀλλὰ ὁ καρκίνος ὅπως καὶ παρ' ἀρχαίοις)» (Α 2).

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ φανταστῇ πῶς ξεχάστηκαν ἐδῶ τ' ἀρχαῖα παροξύτονα δι-σύλλαβα σπίνος, Λίνος, κρίνος, καὶ ἀκόμη θὰ εἶχα νὰ παρατηρήσω πῶς ἡ Ἀκαδημία ζητεῖ νὰ σημειώσωμε περισπωμένες καὶ στὸ φίνος, Ντίνος, μουσελίνα, μπενζίνα, ὀκαρίνα, ὀκαρολατίνα, ρεϊσίνα, ρουτίνα, ἀξίνα, ζίνα, ψιφίνα, Λίνα, Μίνα, Νίνα, Μπουμπουλίνα, Ἀρτοίνα, Βυτίνα, Κίνα, Σαμαρίνα κτλ. κτλ. καὶ ἴσως ἀκόμη καὶ στὰ οὐδέτερα σὲ -ῖνι, καρδερίνι (κοντὰ στὸ καρδερίνα), καναρίνι, λουσιρίνι, μανταρίνι, ὀκαρίνι, καμίνι, Κερατοῖνι — ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ τὸ κοφίνι κοφίνα, μὲ τὸ ἀρχαῖο κοντόχρονο ι (κόφινος) ⁽⁴³⁾ — καὶ τὰ οἰκογενειακὰ Καραμπίνας, Κογεβίνας, Δουζίνας, Ρεϊσίνας (λ.χ. ὁ Ρεϊσίνας, τοῦ Ρεϊσίνα, κλητ. Ρεϊσίνα!).

Γιὰ μερικὲς ἀπὸ τὶς παραπάνω λέξεις ἡ Ἀκαδημία θ' ἀδιαφορῇ, κρίνοντάς τις ξένες «τῆς καθ' ἡμέραν συνηθείας», πού δὲν εἶναι σωστὸ νὰ γράφωνται. Αὐτὸ εἶναι ὅμως ἕνας ἀκόμη λόγος πού καταδικάζει τ' ὀρθογραφικὸ τῆς σύστημα. Τί νὰ τὸ κάμωμε, ὅταν ἐννοεῖ νὰ μᾶς βάλῃ μὲ ὀρθογραφικοὺς κανόνες φραγμοὺς στὴ χρῆση καὶ νὰ μᾶς νεκρώσῃ τὴν ἔκφραση; Δὲν μπορεῖ νὰ ὀρίσῃ τὴν ὀρθογραφία τῆς δημοτικῆς ὅποιος δὲν τὴν ἀντικρίζει συνολικὰ καὶ ὀλοκληρωτικὰ, μὲ ὅλα τῆς τὰ στοιχεῖα καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς. Καὶ χωρὶς ἄλλο λείπει ἡ βαθύτερη διάθεση ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία νὰ συνηγορήσῃ γιὰ μιὰ τονικὴ ἀπλοποίηση, ἀφοῦ τὴ βλέπομε μὲ τὸ τελευταῖο τῆς νεωτεριστικώτερο Διάγραμμα τόσο νὰ κοπιᾶζῃ γιὰ νὰ δυσκολέψῃ τὸν τονισμό, χωρὶς βέβαια νὰ τὸ καταλαβαίνη, μὲ τὸν πλήθωρισμὸ τῶν περισπωμένων τῆς.

10. Ὁ καβγάς γιὰ τὸ πάπλωμα

Ἐγινε φανερὸ μὲ ὅσα ἐξετάστηκαν ὡς ἐδῶ πῶς ὁ ὀρθογραφικὸς κανονισμὸς τῆς

⁽⁴³⁾ Π6. Τριανταφυλλίδη, Πρόβλημα σ. 32α.

Ἀκαδημίας, ἀμα τὸν συγκρίνομε μὲ τ' ὀρθογραφικὸ σύστημα τῆς σχολικῆς δημοτικῆς τοῦ 1917, πού γυρεύει νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ, παρουσιάζει τ' ἀκόλουθα:

Α) Γραφές ρυθμισμένες ἡδη ἀπὸ ἐκεῖνο, σύμφωνα μὲ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία. Ἔτσι γλιστρῶ μὲ ι, μαζί μὲ ι, καλύτερος μὲ υ (βλ. παραπ. § 8).

Β) Συστάσεις καὶ ἀπαγορεύσεις περιττές, γιὰ γραφές πού δὲν ἔγινε σοβαρὸς λόγος νὰ καθιερωθοῦν: φωιτιά, κληρονομιά (βλ. παραπ. § 8).

Γ) Διάφορες ἄλλες προτάσεις γιὰ ἀπλοποιήσεις, ἀχρηστες ὅμως καὶ περιττές καὶ αὐτές, ἀφοῦ ἀντιπροσωπεύουν:

α) φανταστικὲς ἀπλοποιήσεις. Ἀποβλέπουν στὴν ἐγκατάλειψη γραφῶν πού δὲ γράφηκαν ἀπὸ κανένα, ἐκτὸς κυρίως ἀπὸ ἐκείνους πού ἀποφάσισαν νὰ προτείνουν νὰ ἐγκαταλειφτοῦν: Βασίλεις, τὰ φιλειά, κοτόπουλον (βλ. § 5), σκάλα (§ 9)

β) ἀργοπορημένες καὶ ἀνύπαρχτες πιά γιὰ σήμερα, ἀφοῦ ἡ σχολικὴ ὀρθογραφία τὶς ἔχει καθιερωμένες ἀπὸ καιρὸ, καὶ ἀκόμη καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο οἱ περισσότεροι ἐφαρμόζουν τὶς περισσότερες τους: ραδίκια χωρὶς ρ, ἀσπρόρουχα μ' ἕνα ρ, ἡ βρούση μὲ -η, κανέλα μὲ ἕνα ν καὶ μ' ἕνα λ, ὀκάδες, μὲ ὀξεία κτλ. (βλ. § 6).

Οἱ προτάσεις γιὰ ν' ἀπλοποιηθοῦν οἱ γραφές αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἢ νὰ κανονιστοῦν ἦταν δικαιολογημένες ἐδῶ καὶ εἴκοσι πέντε χρόνια, ὅταν, ὡς τὰ 1914 ἀκόμη, ἡ σχολικὴ γλῶσσα τὶς μεταχειρίζονταν, καθὼς ἔδειξα στὴν παλιά μου μελέτη γιὰ τὴν ὀρθογραφίαν ⁽⁴⁴⁾. Ἀφοῦ ὅμως σχολιάστηκαν αὐτὰ στὴν ὥρα τους, σ' ἐποχὴ πού κανεὶς ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ἀκαδημαϊκοὺς δὲν εἶχε δεῖξει τὸ παραμικρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ὀρθογραφική, καὶ τὴ γραμματικὴ ἀκόμη ἀκατοστασία τῆς σχολικῆς γλώσσας πρὶν ἀπὸ

⁽⁴⁴⁾ Τέτοιες γραφές τῶν ἀναγνωστικῶν τοῦ 1910 ἦταν λ.χ. ῥίνα, ῥούμελη, ῥαγιᾶς, νεῖός, παληός, ἢ νύχταις, ταξίδιον - ὀξείδιον, πορτοκάλλιον - πορτοκαλέα, Μαροῦλα καὶ κυρούλα, πουλί καὶ ναυτόπουλλο, κουρέλια καὶ βαρέλλια, σιγαρέττα καὶ γολέτα, γάτα καὶ γάιτα, κᾶν, κᾶνένας, κάπου, κάτι, κανεὶς, τοῦλάχιστον καὶ τουλάχιστον, πρὸ τοῦ καὶ προτοῦ, ἔσφρα καὶ ἔσωσα (βλ. Τριανταφυλλίδη, Ὀρθογρ., ἐπίμετρο πρῶτο, Ἡ ὀρθογραφία στὸ δημοτικὸ σχολεῖο σ. 70—80).

τὰ 1917⁽⁴⁴⁾, κανονίστηκαν ἐντελῶς μετὴν ὀρθογραφικῆς ρύθμιση τῆς σχολικῆς δημοτικῆς καὶ ἔτσι δυσκολεύεται κανεὶς νὰ καταλάβῃ πῶς φαντάστηκε ἡ Ἀκαδημία «ἐπείγουσες» τὶς προτάσεις καὶ ἐξηγήσεις ποὺ κάνει. Παρουσιάζονται κατόπιν ἐορτῆς, ἀργοπορημένες δεκαεῖς τουλάχιστο σωστά χρόνια.

Δ) Μερικοὺς νεωτερισμοὺς σὲ νεοελληνικὲς λέξεις, ποὺ στ' ὄνομα τῆς ἱστορικῆς ἀρχῆς μεταγράφονται μετὰ πολυπλοκώτερη ὀρθογραφία, (τραυῶν, λειανίζω, κουλλοῦρι, βλ. παραπ. § 8), ἐνῶ σύμφωνα μετὴν ἀποψη ποὺ ὑποστήριξα ἄλλοτε εἶναι περιττὸ νὰ ἐπιμείνωμε σὲ τέτοιες γραφές, ἀγνωστες συνήθως καὶ ἀσυνήθιστες, ποὺ μόνο βάρος προσθέτουν στὴν ὀρθογραφία μας (βλ. Συσχετιστ. πίνακα στ. 1 Α).

Ε) Καθιερώσεις ἢ τονικὲς φωνταστικὲς ἀπλοποιήσεις, ποὺ πάντα δυσκολεύουν ἀσκοπα (ληστοφυγόδικος μετὰ ὑπογραμμμένη, παπᾶδες ἀλλὰ φηγᾶδες, δκάδες, λογᾶδες καὶ λογᾶδες, Κουρουπᾶτα ἀλλὰ Σπάτα (;), λανᾶρι ἀλλὰ λινᾶρι, σπουργῆτι ἀλλὰ τοῖτι (βλ. παραπ. § 5, 6, 8).

Ζ) Πάνω ἀπ' ὅλα αὐτὰ ὁμοίως γεννιέται μιὰ βασικὴ τάξη ζημίας μετὴν ὀρθογραφικὴν ἐπέμβαση καὶ διαρρύθμιση τῆς Ἀκαδημίας: Ἡ καθιερωμένη σχολικὴ ὀρθογραφία εἶχε φυλάξει γενικὰ στὶς ἀρχαῖες λέξεις τὴν ὀρθογραφία τους ἀλλὰ μετὰ τὴν γραμματικὴν διατύπωση τῶν κανόνων τῆς εἶχε ξεσπλαδωθῆ ἀπὸ τὴν προϋπόθεση καὶ γνώση τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς⁽⁴⁵⁾. Τὸ γῆ, πεῖνα, παῦλα

καὶ περισπωμένη νὰ ἔπαιρναν δὲ στήριζαν τὶς γραφές τους στὴ γνώση τῶν παλαιοντολογικῶν πιὰ ἀρχαίων κανόνων γιὰ τὸ γέα-γῆ, τὸ πεῖνα-πεῖνης, τὸ παῦλα-παύλης. Ἐνῶ τώρα ἀντίθετα, μετὰ τὸ νόθο καὶ ὕπουλο ζευγάρωμα τῶν δυὸ διαφορετικῶν τυπικῶν μέσα στὶς σελίδες τῆς μιᾶς στὸ χαρτί, Μειχτῆς ὁμοίως, δηλαδὴ διπλῆς Γραμματικῆς, ξανακαθιερώνεται ἡ τυρρανικὴ αὐτὴ ἐξάρτηση καὶ ξαναπαιτοῦμε ἀπὸ τὶς χιλιάδες τροφίμους κάθε χρονιάς τῶν δημοτικῶν μας σχολείων νὰ γράφουν σωστά τὴ μητρικὴ τους γλῶσσα ἀκουμπώντας στὰ δεκανίκια τοῦ ἀττικοῦ τυπικοῦ. Καημένα παιδιὰ, καημένα μετὰ ἡ καὶ κατὰ τὴν Ἀκαδημία μας ἀκόμη!

Μπρὸς σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς χαμένες ταυτολογίες καὶ μάταιες ἀκαδημαϊκὲς ἀναστατώσεις, μοναδικὸ ἀντιστάθμισμα ἀπλοποιητικὸ βλέπω μιὰ μὴν συζητήσιμη πρόταση, ἀν καὶ ὄχι πρωτότυπη. Τὸ νὰ γράφονται μετὰ ὅχι λήγουσα ἀντὶς μετὰ ἡ τὰ ὀξύτονα ἐπίθετα σὲ -ῆς -ί, ποὺ σημαίνουν χρῶμα, ὁ σταχτῆς τὸ σταχτί, ὁ βυσοινῆς τὸ βυσοινί, σύμφωνα μετὰ τὸ πλατύς, μακρός: σταχτῆς σταχτύ. (Γ)⁽⁴⁶⁾ Καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἀπομένουν ἀκαθόριστα πλῆθος ζητήματα μετὰ ἀνεξομάλιστες τὶς τονικὲς ἰδίως δυσκολίες, ἀκόμη πιὸ δυσκολότερες στὴ συντηρητικὴ βάση ποὺ προτίμησε ἡ Ἀκαδημία.

Τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας ἔχει τὴν κακοτυχία καὶ τὴν κατάρρα νὰ καταντᾶ μετὰ τὸ παραπάνω ἀνιαρὸ μετὰ τ' ἀτελείωτα μικροζητήματα ποὺ τὸ συναπαρτίζουν. Θὰ ἤθελα τελειώνοντας, ἀν ἐπιτρέπεται σ' ἐπιστημονικὴ συζήτηση καὶ μάλιστα μετὰ μιὰ Ἀκαδημία, *ridendo dicere verum*, νὰ ἔλεγα πῶς ἡ σημασία καὶ ὄλη ἡ ὠφέλεια τοῦ τελευταίου ἀκαδημαϊκοῦ Διαγράμματος μπορεῖ νὰ συνοψιστῆ στὴν ὀρθογράφηση μιᾶς χαρακτηριστικῆς λέξης, τῆς μακαρονάδας, ποὺ μετὰ τὸ

(44) Βλ. Τριανταφυλλίδη, *Quo - usque tandem* σ.108, τοῦ ἴδ. Ἡ γλῶσσα μας στὰ χρόνια 1914—1916, § 69. Μετὰ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ ἤθελα νὰ προσθέσω πῶς ἀπὸ τὰ 1917 ὁ ὀρθογραφικὸς καὶ γραμματικὸς γενικὰ τύπος τῆς σχολικῆς δημοτικῆς ἔμεινε ὡς σήμερον ὁ ἴδιος καὶ διδάσκονταν, σύμφωνα τουλάχιστο μετὰ τὶς ἀποφάσεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου οἱ ἴδιοι ὀρθογραφικοὶ κανόνες. Στὴν πράξη ὡστόσο, μιὰ καὶ καταργήθηκε, ποὺ δὲν ἔπρεπε, ὁ εἰδικὸς θεσμὸς τῶν ἀνωτέρων ἐποπτῶν ἀπὸ τὰ 1926, στὶς διαφορὰς μεταγενέστερες κρίσεις τῶν ἀναγνωστικῶν οἱ κριτικὲς ἐπιτροπὲς κάθε φορᾶς ἢ ἐξουσιοδοτημένα μέλη τους, ἔκαναν μικροαλλαγὰς στὸν καθιερωμένον γραμματικὸ καὶ ὀρθογραφικὸν προπάντων τύπον ἐπίτηδες εἴτε ἀπὸ ἀγνοία ἢ ἀπὸ ἀμέλεια.

(45) Βλ. Τριανταφυλλίδη, τὴ βιβλιοκρισίαν τῶν νέων γραμματικῶν κανόνων στὸ Δελτίον Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου 9 (1921) σ. 112.

(46) Πρέπει νὰ πῶ πῶς δὲν πολυσυμπαθῶ αὐτὸ τὸ ὅτι κατὰ λέξη ἀρσενικῶν ὀνομάτων, ποὺ στὴ μεγάλη τους πλειονότητα παίρνουν ἡ (νικητῆς, καφετζῆς, ζηλιάρης, εἰλικρινῆς). Σὰ νὰ πᾶμε ἀντίθετα ἀπὸ τὴ φυσιολογικὴ τάση. Ὁ Ψυχάρης ἔγραφε καὶ μακρῆς, πολῆς, στὰ τελευταῖα του, νομίζω, καὶ μακρῆτερος. (Τὸ καινούριον «Φραντσεζορωμαϊκὸ Λεξικόν» (τὴ ὄνομα, θεέ μου!) μᾶς ξάφνισε μάλιστα καὶ μ' ἕνα κανῆς). Ἐπειτα μένει πάντα καὶ τὸ δεξιῆς δεξί. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ τὰ ξεχνοῦμε. Θὰ ὀρθογραφήσῃ καὶ αὐτὰ ἡ Ἀκαδημία μετὰ ὅχι

νά εἶναι ξένη ἀλλὰ νεωτέρη καὶ νά παρουσιάζεται στὴ γλῶσσα μας μὲ τὴ διπλή, ξένη καὶ ἐλλ.ηνικὴ κατάληξη -άδες, ἔδωσε εὐκαιρία στὴν Ἀκαδημία νά βάλῃ σ' ἐνέργεια διάφορες ἐφαρμογές ἀρχαίκοῦ ἱστορισμοῦ καὶ τώρα στοὺς μὴ ἀκαδημαϊκοὺς νά κρίνουν, μὲ τὰ διπλὰ ἐπίμαχα σημεῖα ποὺ παρουσιάζει, ὡς ποῦ προχωρεῖ καὶ σὲ ποῖο σημεῖο σταματᾷ τὸ τελευταῖο ὀρθογραφικὸ Διάγραμμα, ποὺ στέκεται συμβιβαστικὸ ἀνάμεσα στὸ πάλιότερό της τοῦ 1930 καὶ στὸ σύστημα ποὺ εἶχα διατυπώσῃ στὰ 1913.⁴⁷

Ὅσο λοιπὸν ἦταν ἐγκυρὸ γιὰ τὴν Ἀκαδημία τὸ πρῶτο της (τρίτο) Διάγραμμα τοῦ Λεξικοῦ, ἀπὸ τὰ 1930 ὡς τὰ 1933, ἐπειδὴ ἡ μακαρονάδα μᾶς ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἰταλία καὶ «ἡ ὀρθογραφία τῶν λέξεων, ἐλλ.ηνικῶν καὶ ξένων, εἶναι ἡ στηριζομένη ἐπὶ τῆς ἐτυμολογικῆς ἀρχῆς» (βλ. Συσχετιστ. πίνακα) θὰ ἤμασταν ὑποχρεωμένοι νά γράφωμε μὲ τὸ Λεξικὸ μακαρονάδες καὶ νά τρώμε, —κατὰ τὴν τότε ὀρθογραφία νά τρώμε —μακαρώνια, ὅλα μὲ ω, ἀντίθετα ἀπὸ τὰ μακαρόνια τοῦ προακαδημαϊκοῦ Λεξικοῦ, ὀρθογραφημένα ἀπὸ τὰ δύο πρῶτα Διαγράμματα, σύμφωνα μὲ τὴν πάγκοινη χρῆση, μὲ ο.

Μὲ τὸ τέταρτο πάλι Διάγραμμα, ἔχοντας ὑπ' ὄψη τὴν Ἀκαδημία καὶ ἀναγνωρίσαντας ξαφνικὰ πῶς ἡ σχολικὴ ὀρθογραφία ἢ θεσπισμένη μὲ τὸ Λεξικὸ της θὰ ἦταν γιὰ τὰ σχολεῖα «εἰς ἄκρον δύσχρηστος καὶ δύσκολος» (Δ), μὲ τίς ἐπείγουσες δυνατὲς ἀπλοποιήσεις ποὺ προτείνει ἀφήνει νά ξαναγυρίσωμε στὶς παλιῆς γνώριμὲς μας μακαρονάδες καὶ στὰ μακαρόνια μὲ ο, γλιτώνοντάς μας ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴν περισπωμένη, ποὺ θὰ τὴ χρειαζόνταν ἀλλιῶς, κατὰ τὴ σημερινὴ Ἀκαδημία, τὸ μακαρόνι, γιὰ νά μὴν ἔχωμε «σύγχυσιν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν μικρῶν ἰδίως μαθητῶν» (Δ, Α 18).

Ἡ σημαντικὴ αὐτὴ ἀπλοποίηση, ποὺ τὴ χρωστοῦμε στὴ σωτήρια ὀρθογραφικὴ μαγερικὴ ἐπέμβαση τοῦ Διαγράμματος τῆς Ἀκαδημίας δὲν κατορθώνει νά μᾶς γλιτώσῃ ἀπ' ὅσες τίς ὀρθογραφικὲς περιπέτειες τῶν μακαρονάδων. Γιατὶ αὐτές, δηλαδὴ αὐτοί, ἢ σωστότερα αὐτές καὶ αὐτοί, οἱ μακαρονάδες πάντοτε, δὲν παίρνουν πάντα, οὔτε καὶ μὲ τὸ νεώτατο ἀπλοποιημένο σύστημα τῆς Ἀκαδημίας τὸν ἴδιο τόνο, καὶ ἴσια ἴσια μὲ τὸ διαφορετικὸ τονισμὸ βρέθηκε ἕνα σπουδαῖο μέ-

σο νά ξεχωρίζωμε τὰ δύο διαφορετικὰ εἶδη μακαρονάδες. Ἔτσι στὴν πληθυντικὴ ὀνομαστικὴ, αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ θὰ παίρνουν ὀξεῖα μόνον οἱ μακαρονάδες ποὺ τρώγονται, μὲ γραμματικὸ γένος θηλυκὸ, οἱ σκοληκίδες, ὅπως εἶχαν σκεφτῆ νά τίς ὀνομάσουν μιὰ φορά. Ἐνῶ θὰ πρέπη νά παίρνουν ἀπὸ μιὰ περισπωμένη καὶ στὸ μέλλον ὅλοι οἱ μακαρονάδες, οἱ ἄνθρωποι, γένους γραμματικοῦ ἀρσενικοῦ, ποὺ τοὺς ἀρέσει νά τρῶν τίς μακαρονάδες — ἢ πιθανώτερα, κατὰ τὴν Ἀκαδημία (γιατὶ ὁ τελευταῖος κανονισμὸς δὲν τὸ ὀρίζει ἀκόμη), τοῖς μακαρονάδες⁽⁴⁷⁾, ἢ ἴσως — ποὺ θὰ τὸ ξέρωμε ὅταν βγῆ ἡ Μειχτὴ Γραμματικὴ μὲ τὴν ἐξευγενισμένη δημοτικὴ — τίς ἡτὰς μακαρονάδες. Ἀρσενικοὶ ὅμως μακαρονάδες καὶ θηλυκὲς μακαρονάδες θὰ ἐξακολουθοῦν νά ὀρθογραφοῦνται ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία στὸ Λεξικὸ της μὲ ω, ὅσο δὲν ἀποφασίζεται ἀπὸ αὐτὴ γι' αὐτὸ μίξ ἀκόμη ὀρθογραφικὴ μεταρρύθμιση, σύμφωνα μὲ τὴ νεωτερικώτερη ὀρθογραφία τῆς Γραμματικῆς της.

Ἄν ὅμως εἶναι εὐκόλο καὶ σχετικὰ ἀνώδουνο ν' ἀλλάξῃ ἢ σύνταξῃ ἐνὸς Λεξικοῦ κάθε λίγα χρόνια τὴν ὀρθογραφία του, ἀκόμη καὶ ὅταν αὐτὸ ἔχη πιά ἀρχίσει ὕστερ' ἀπὸ εἴκοσι χρόνια προεργασίας νά τυπώνεται, δὲν μπορεῖ κανεὶς νά δεχτῆ τὴν ἴδια ἐλαστικότητα γιὰ τὴ σχολικὴ γλῶσσα. Γιὰ τὸ Λεξικὸ δὲν εἶναι τόσο μεγάλο τὸ κακὸ οὔτε καὶ ἂν κάθε του τόμος ἀκολουθῆ νεωτερισμοὺς ἢ διαφορετικὸ σύστημα. Εἶναι ὅμως δυνατό νά πειραματιζόμαστε μὲ ὁμοιο τρόπο στὴ ράχη ἑκατοντάδων χιλιάδων μαθητῶν, δασκάλων καὶ βιβλίων, ποὺ χρειάζονται κανόνες καλομελετημένους, χωνεμένους καὶ πάγιους:

Vestigia terrent. Ὅσο δὲν ἀποφασίζεται ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία — καὶ μάλιστα ὄχι ἀπὸ μιὰ Ἐπιτροπὴ της ἀνεύθυνη, ποὺ μπορεῖ εὐκολώτερα καὶ ν' ἀλλάξῃ γνώμη ἢ ν' ἀντικαταθῆ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ὀλομέλειά της — ἡ τελειωτικὴ ἀπλή ὀρθογραφία τοῦ μακαρονά-

(47) Ἡ γραφὴ τίς δὲν ἐξηγεῖ βέβαια πῶς γεννήθηκε ὁ τύπος αὐτὸς ἀπὸ τὸ τὰς καὶ κατὰ τὸ Χατζιδάκι γράφεται μόνον ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς: «Ἡ δὲ γραφὴ τίς ἦν ὁ κ. Ψυχάρης εἰσήγαγε καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ἠκολούθησαν εἶναι ἄτοπος. Κατὰ πάντα ἐξελέγχεται ἀνεπιστήμων ἡ γραφὴ τίς, ἢς ὅμως καὶ ἐξελεγχθείσης ἔχεται ἡ αἵρεσις» Χατζιδάκι, Μεσαιωνικά, τ. Β', σ. 575α.

δες, με δξεία καὶ γιὰ τὸ ἀρσενικό, φαίνεται τολμηρό, ὕστερ' ἀπ' ὅσα εἶδαμε, νὰ τῆς ἐμπιστευτοῦμε νὰ μᾶς ρυθμίση τὴ σχολικὴ μας ὀρθογραφία. Ἴσως ὅμως νὰ γίνῃ αὐτὸ με τὸ ἐρχόμενο πέμπτο ὀρθογραφικὸ Διάγραμμα, χειραφετημένο τελειωτικὰ ἀπὸ τὸν ἀρχαϊστικὸ ἱστορισμὸ τοῦ Χατζιδάκι, ριζωμένου πιά σὲ ἄλλη ἐποχὴ⁽⁴⁸⁾.

Ὅταν στὰ 1913 ζητοῦσα νὰ θεμελιώσω τὴν ὀρθογραφία τῆς δημοτικῆς — κυμαινόμενης τότε σὲ ὄρια πλατύτερα κάπως ἀπὸ τὰ σημερινὰ καὶ ἀκαθιέρωτης ἀκόμη σχολικῆς — σὲ συγχρονισμένη, ἀπλοποιημένη βάση, ὀρίζω, σὰν ἀπαραίτητη γλωσσικὴ καὶ ἰδεολογικὴ προϋπόθεση, πὼς γράφομε μόνο τὴ δημοτικὴ καὶ αὐτῆς τὴν ὀρθογραφία θέλομε νὰ κανονίσωμε ἀλλὰ ὅτι δὲν μπορούμε καὶ νὰ παραγνωρίσωμε τὴ θέση ποὺ παίρνουν στὴ σύγχρονη ζωὴ καὶ παιδεία ἡ ἀρχαία γλῶσσα καὶ ἡ καθαρεύουσα. Οἱ κανόνες ὀρίζονταν ἔτσι ὥστε νὰ μὴν προϋποθέτουν τὴ γνώση τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς⁽⁴⁹⁾.

Τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἀποψὴ ὑποστήριξα καὶ πέροι⁽⁵⁰⁾. Ἀντικρίζοντας μάλιστα συνολικώτερα τὴ μεταβατικὴ πάντοτε ἀκόμη γλωσσικὴ κατάσταση, ποὺ δὲν πρέπει χωρὶς λόγους νὰ ξεσπᾶ σὲ σχολικὲς ὀρθογραφικὲς δυσκολίες ἀνοικονόμητες, πρότεινα νὰ θεσπιστοῦν με πρωτοβουλία τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας καὶ γιὰ τὴ σχολικὴ καθαρεύουσα, ὅσες ἀπλοποιήσεις εἶναι δυνατὸ νὰ ἐφαρμοστοῦν καὶ σ' αὐτὴ⁽⁵¹⁾.

Ἡ ἀποψὴ αὐτὴ ἐπικρίθηκε ἀμέσως τότε, πρὶν μάλιστα δημοσιευτοῦν οἱ περσινὲς μου ὀμιλίαι, ἀπὸ ριζοσπαστικώτερους ἀκροατές, με τὴν ἰδέα πὼς χρέος μας εἶναι νὰ ρυθμίσωμε σήμερον τὴ σχολικὴ ὀρθογραφία τῆς δημοτικῆς σὰ νὰ μὴν ὑπάρχη ἡ καθαρεύουσα. Αὐτὴ θὰ τὴν ἀγνοήσωμε, ἀδιάφοροι ἂν ἔτσι βοηθοῦμε μέσα στὴν παιδεία νὰ γεννηθῇ ὀρθογραφικὸ χάος⁽⁵²⁾, ποὺ

μόνο με τὴν δλοκληρωτικὴ ἀποκλειστικὴ καθιέρωση τῆς δημοτικῆς θὰ λείψῃ ὀριστικά.

Μιὰ τρίτη ἀποψὴ παρουσιάζεται τώρα με τὸν ὀρθογραφικὸ κανονισμὸ τῆς Ἀκαδημίας. Σὰν ἀπάντησιν στὴν περσινὴ μου πρόσκλησιν στὸ Ὑπουργεῖο ρυθμίζει αὐτὴ τὴν ὀρθογραφία τῆς καθαρεύουσας, καὶ μαζί τῆς καὶ τῆς δημοτικῆς. Ἀντὶ ὅμως νὰ δεχτῆ καὶ γιὰ τὴν καθαρεύουσα ἀπὸ τίς καθιερωμένες γιὰ τὴν σχολικὴν δημοτικὴν τίς ἀπλοποιήσεις ποὺ μπορεῖ χωρὶς ζημίαι νὰ ἐφαρμοστοῦν καὶ σ' αὐτὴ, ἀναχωνεῦει τὴ δημοτικὴ μέσα στὴ νόθα γλῶσσα «τῆς καθ' ἡμέραν συνηθείας», ποὺ τὴ φαντάζεται με τὸ Χατζιδάκι παρακλάδι καὶ ἐξάρτημα τῆς καθαρεύουσας («μυῖα, κοινῶς μυῖγα», «εὐρίσκω κοινῶς βροίσκω») καὶ φυλάγοντας τὴν καθαρεύουσα ἀναπλοποιήτη (κεκομμένος) με ὅλες τῆς τίς ὑποταχτικῆς, ξανακανονίζει καὶ τῆς δημοτικῆς τὴν ὀρθογραφία σὲ νέα βάση, μέσα στὸ πλαίσιο τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς. Ἐτσι ἀναγκαστικὰ λογαριάζει κοντόχρονο κάθε τελικὸ ἰ οὐδέτερου καὶ γιὰ εὐκολία μας μᾶς φορτῶνει στὴ νέα γραμματικὴ ἕναν ἀτελείωτο κατάλογο με τὰ προπερισπώμενα οὐδέτερα σὲ ἰ.

γραφίας καὶ οἱ δύο ὀμιλίαι τοῦ κ. Μανόλη Τριανταφυλλίδη, στὸν Κύκλο 1 (1931-32) ἀρ. 6, σ. 282α., Γληνοῦ, Ὁρθογραφικὴ ἀπλοποίηση. Σημείωμα πέμπτο, στὴ Φωνὴ τοῦ βιβλίου 2 (1932) ἀρ. 4, σ. 160α καὶ ἀκόμη τοῦ ἰδ., Ὁρθογραφικὴ ἀπλοποίηση, Φωνὴ τοῦ βιβλίου 1 (1931) σ. 220α. Ἀλλὰ οἱ βασικὲς ἀρχαίαι ποὺ ἀκολούθησα στὴ ρύθμισιν τῆς ὀρθογραφίας στὰ 1913 καὶ ποὺ ἐφαρμόστηκαν στὴ σχολικὴν γλῶσσαν στὰ 1917 καὶ στὰ 1928 ὡς σήμερον, λογαριαζαν πάντοτε καὶ τὴν ὑπαρξὴ τῆς καθαρεύουσας καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ μὴν πολλαπλασιαζώμε τίς δυσκολίες γιὰ τὸ σημερινὸ μαθητὴ χωρὶς ἐπιταχτικὸν λόγον. (Δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀπλωθῶ ἐδῶ τώρα, ἕνα κριτήριον ὅμως ποὺ μπορῶ πρόχειρα νὰ ὀνομάσω εἶναι τὸ ἂν τ' ὀρθογραφικὸ σῶμα (βλ. παραπ. § 7) μπορῇ νὰ διατυπωθῇ σ' εὐκόλο κανόνα, ποὺ νὰ μὴν ἔχη ἐξαιρέσεις καὶ παραεξαιρέσεις ἢ ποὺ ν' ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἀράδιασμα ἀπὸ λέξεις). Εἶναι λοιπὸν περίεργον πὼς ὁ κ. Γληνός, γενικὸς γραμματέας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας στὴν πρώτη τριετία καὶ στὴ δευτέρῃ ἀποσπασμένος στὴν Ἀνώτερη ἐποπτεία τῆς Δημοτικῆς παιδείας, παραξενεύεται στὰ 1932 γι' ἀρχὴν ποὺ δὲν εἶναι καθόλου νέα. Ἀκόμη πιὸ παράξενον ὅμως, καὶ λίγο ἀστεία, ἦταν ἡ ἀπροσδόκητὴ ἀποκήρυξίς μου ἀπὸ τοὺς δύο ἐπικριτὰς καὶ βίαιους ὀρθογραφικούς νεωτεριστὰς, ποὺ προτρέχοντας ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν τὴν προσεξοφλοῦν σ' ὄνομα ἑνὸς ἀνακατωμένου με αὐτὴν δημοτικισμοῦ.

(48) Βλ. Χατζιδάκι, Μεσαιωνικά τ. Α', σ. 568. «Ὅτι οἱ πληθυντικοὶ οὗτοι εἰς -ἄδες τῶν εἰς -ἄς ὀνομάτων ὀφείλουσι νὰ περισπῶνται, ἐδίδαξε πειστικώτατα ὁ κ. Wilh. Schulze...»

(49) Βλ. Τριανταφυλλίδη, Ὁρθογρ. σ. 30α.

(50) Βλ. Τριανταφυλλίδη, Πρόβλ. σ. 52 καὶ 55α.

(51) Βλ. Τριανταφυλλίδη, Πρόβλ. σ. 56.

(52) Βλ. Καρθαίου, Ἡ ἀπλοποίηση τῆς ὀρθο-

Ἔ, λοιπὸν αὐτὸ δὲ γίνεται! εἶναι τὸ μόνο ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ γίνη! Μὲ κέντρο τοῦ βάρους τὴν καθαρεύουσα καὶ τὴν ἀρχαία γραμματικὴ νὰ ρυθμιστῇ ἢ ὀρθογραφία τῆς δημοτικῆς μας, δὲν εἶναι βέβαιον πραγματοποιήσιμον, δὲν ὑπάρχει λύσις — ἂν ἐνδιαφερόμαστε ἀληθινὰ νὰ γράψωμε τὴ μητρικὴν μᾶς γλῶσσαν καὶ νὰ τὴ μαθαίνωμε μέσα στὸ σχολεῖο, καὶ ὄχι νὰ καμαρώνωμε γιὰ λιγὸς ἀκαδημαϊκοπλατωνικὰ διαγράμματα, ποῦ θὰ μποῦν γρήγορα στὸ ράφι τῆς Ἀκαδημίας μαζί με τὴ γραμματικὴν τῆς, ἀκολουθώντας τὴν τύχην τῶν ἄλλων τριῶν Διαγραμμάτων.

Δὲν εἶναι ἄλλωστε μόνο ὁ ἀγουροξυπνημένος ἀρχαϊκὸς ἱστορισμὸς τῆς Ἀκαδημίας, ποῦ τὴ δυσκολεύει νὰ βρῇ τὸ πᾶ στω καὶ μιὰ ρυθμιστικὴν βέβαιον. Ὑπάρχει καὶ δεῦτερον σπουδαῖο ἔμπόδιον. Λεῖπει, καθὼς δείχτηκε, ἡ ἀπαραίτητη πείρα καὶ ἡ διαίσθησις γιὰ τίς ἀνάγκαι καὶ δυνατότητες τοῦ ὀρθογραφικοῦ κανονισμοῦ μιᾶς ἀληθινῆς ἐθνικῆς γλῶσσας ἀπὸ κείνους ποῦ χρόνια τώρα παρακολούθησαν μ' ἐχθρότητα ἢ με ἀδιαφορίαν στεγνὴν τὴν προσπάθειαν νὰ διαμορφωθῇ ἡ νέα γλῶσσα, χωρὶς νὰ βοηθήσουν οἱ ἴδιοι με τὸ καθημερινὸν τῆς μεταχείρισμα τὴν πρακτικὴν τῆς καλλιέργειαν.

Ἀπὸ τέτοιο κανονισμὸν λείπει ὅμως καὶ ἡ ἀπαραίτητη ἠθικὴ βέβαιον, ποῦ θὰ κάμῃ καὶ τοὺς ἄλλους νὰ συμμορφωθοῦν χωρὶς νὰ τὸ θέλουν καὶ ν' ἀκολουθήσουν, παραμερίζοντας ὁ καθένας τίς δικῆς του λεπτομερικῆς ἀντιρρήσεις. Γιατὶ ἂν πείθεται σήμερον κανεὶς νὰ γράφῃ παίζω ἔτσι, καὶ ὄχι πέζω, εἶναι ποῦ ἡ αἰωνόζωη αὐτὴ γραφὴ μᾶς ἐνώνει με τὴν ἀρχαιότητα. Τὰ μειονεχτήματα τοῦ ἱστορισμοῦ στὴ γραφὴν τῆς λέξεως αὐτῆς ἔρχονται σὰν ἀντιστάθμισμα τοῦ πολιτισμοῦ ποῦ μᾶς κληροδότησε ἡ ἱστορία μας. Δὲν ἔχει ὅμως τὴν ἴδιαν δικαιολογίαν ἡ ἀστόχαστη ἱστορικὴ ἀξίωσις νὰ τονίζωμε λ. χ. με περισπωμένες τίς λατινικῆς ἢ ἄλλης καταλήξεις -άνος, -άτος, -ίνος κτλ. με τ' ἀδιέξοδα ποῦ μᾶς δημιουργοῦν ὑποχρεωτικὰ πολὺπλοκοὶ ὄσο καὶ περιττοὶ καὶ γελοῖοι πιά στίς μέρες μας κανόνες. Ἄν ὁ Πολύβιος ἔγραφε *Τορκουᾶτος* καὶ *Πακᾶτος* με περισπωμένες, αὐτὸ δὲ μᾶς φτάνει γιὰ παρηγορίαν. Δὲ φτάνει ἄλλωστε οὔτε καὶ γιὰ τὴν ἴδιαν τὴν Ἀκαδημίαν. Μήπως ἡ ἴδια δὲν τὸν ξέχασε ἀνακόλουθα, δταν γράφῃ τὴν δικτα-

τορία τῆς με ο, ἀντὶς τὸ ω, ποῦ τὸ ἔγραφε καὶ ποῦ τὸ πρόφερε ὁ Πολύβιος; Καὶ ἐνῶ ἐδῶ πρόκειται μόνο γιὰ μιὰ λέξιν, με τίς περισπωμένες τῶν λατινικῶν καταλήξεων ἔχομε πολὺ πῶς βαρυσήμαντες συνέπειαι, ἀφοῦ πρόκειται γιὰ πλῆθος μεταπολυβιακῆς λέξεως ἢ νεοσχηματισμοῦ, καὶ ὅποιο κανὼνα καὶ ἂν συντάξωμε με τὴν κοντόθωρον λύσιν τῆς Ἀκαδημίας, μοιάζει σὰ νὰ προσπαθοῦμε νὰ χῶσωμε μέσα σὲ πανάρχαιο στενοραμμένο ἀσκιὸν ὀκλήρο ποτάμι ποῦ ἀναβρῦζει ἀπὸ τότε καὶ ποῦ τρέχει ἀκράτητο ὡς σήμερον. Ὁ Ἡρωδιανὸς ὁ ἴδιος, ἂν μποροῦσε νὰ προβλέψῃ πόσο θὰ βασανίζονταν ὕστερ' ἀπὸ δυὸ σχεδὸν χιλιάδες χρόνια μακρῖνοι ἐπίγονοι, με τοὺς κανόνες του, καμωμένους ἀπὸ τὸν ἴδιον γιὰ τὴν σύγχρονήν του γλῶσσαν ἢ καὶ τὴν παλιότερη, μὲ τὴν ἀλήθειαν, θὰ τοὺς εἶχε σπάσει.

Ἡ Ἀκαδημία δουλεύει σὲ δυὸ κυρίους καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι πάντα κακόν. Ξεσπᾶ τώρα στὴν ῥάχην τῆς ἀδικημένης πάντα σταχτοπούτας, τῆς δημοτικῆς—καὶ κείνων ποῦ τὴν γράφουν καὶ ποῦ θὰ τὴν διδάσκωνται.

εἶναι ὑπερφίαλη ἢ ἀπαίτησις ἀπ' αὐτοὺς τέτοιαις θυσίαις. εἶναι τόσο ματαιόσχολες οἱ γραφεῖς αὐτῆς καὶ οἱ ἀδιατύπωτοι ἀκόμη κανόνες τους, ποῦ θὰ πρέπη νὰ τίς ἐκφράσουν, ποῦ καταντᾶ ματαιοπονία θλιβερὴ καὶ τὸ νὰ καταγίνεται κανεὶς ἀκόμη με τὴν ἀνσχευὴν τους.

Ἀφοῦ γιὰ δεκαετίαι πολέμησε ὁ ἀρχαϊσμὸς τὴν δημοτικὴν σὰν ἀνύπαρκτη καὶ τεχνητὴ γλῶσσα, χαλασμένη καὶ κρᾶμα χωρὶς ἐνότητα, ἔρχονται τώρα οἱ ἴδιοι ἢ καὶ νεώτεροι, λογικώτεροι ἀντιπρόσωποι του, καὶ ζητοῦν με ὄψιμον ἐνδιαφέρον γιὰ γλῶσσαν ποῦ στὸ βάθος περιφρονοῦν, ἀφοῦ τὴν καταχωνιάζουν, τὴν ὥρα ποῦ ἀνθίζει μέσα σὲ μιὰ Μεικτὴν Γραμματικὴν, νὰ ρυθμίσουν καὶ νὰ θαλασπώσουν τὴν ὀρθογραφίαν τῆς, χωρὶς σεβασμὸν γιὰ ὅ,τι ἀποχτήθηκε ὡς τώρα. Καλύτερα νὰ ἔλειπε τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ καὶ ἡ νέα ἀκαταστασία ποῦ ἀπειλεῖ νὰ δημιουργηθῇ στ' ὄνομα τῆς εὐκοσμίας. Ἀκαταστασία καὶ μπερδεψιά, ὄχι μόνο γιὰ τὰ παιδιὰ θὰ μπερδεύονται με τὰ τριᾶντα ἀλλὰ σαράντα, ἀρνάκι ἀλλὰ λαβράκι, ποῦ θὰ βροῦν γιὰ πρῶτον δῶρον στὸ σχολεῖο ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ὅσον γράφουν ἔξω ἀπὸ τὸ σχολεῖο τὴν δημοτικὴν, βέβαια δὲ θὰ τίς ἀποδεχτοῦν, καθὼς καὶ δὲ δέχτηκαν οὔτε τὴν εὐθύνην νὰ φορ-

τώσουν τέτοια σαλάτα ὀρθογραφική στις ἐρχόμενες γενεές.

Μὲ τὸ Διάγραμμα τῆς Ἀκαδημίας — θὰ τὸ καταλάβουν καὶ οἱ ἴδιοι οἱ συντάχτες του, μόλις δοκιμάσουν νὰ τ' ὀλοκληρώσουν καὶ νὰ τὸ διατυπώσουν σὲ κανόνες σχολικούς — πολλαπλασιάζονται οἱ διδαχτικὲς δυσκολίες καὶ νοθεύεται ἐπιζήμια ἢ καθιερωμένη σχολικὴ ὀρθογραφία. Οὕτε καὶ μποροῦσε νὰ γίνῃ διαφορετικὰ, ἀφοῦ αὐτὴ ρυθμίστηκε ἐξαρχῆς ὀλοκληρωτικὰ καὶ σταθερὰ σὲ βέβαιη βάση, συμβιβάζοντας μὲ τὸν καλύτερο δυνατὸ γιὰ σήμερα τρόπο τῆς ματρῆς ἀντινομίας τῆς νεοελληνικῆς ὀρθογραφίας καὶ ἀφοῦ κερπίσθηκε τὴν ἐμπειρία τὴν ἀποχτημένη ἀπὸ καθημερινὸ μεταχειρίσασθαι καὶ ἀπὸ τὴ λογοτεχνικὴ καλλιέργεια τῆς μητρικῆς γλώσσας.

Μὲ τὴ σχετικὴ τῆς μάλιστα συντηρητικότητά ἀποτελεῖ ἡ ὀρθογραφία αὐτὴ τὸ ἐλάχιστο ἀπὸ ἀπλοποιητικὴ ἀποψη, ποὺ εἶναι δυνατὸ σήμερα νὰ ἐφαρμοστῆ. Ἄν εἶναι νὰ ἀλλάξωμε ἀκόμη κάτι — καὶ ἔχω τὴ γνώμη πῶς ὀρισμένα πράγματα χρειάζονται ἀκόμη νὰ γίνουν — θὰ εἶναι γιὰ ν' ἀπλοποιήσωμε περισσότερο καὶ ὄχι γιὰ νὰ ξαναχυρίσωμε πίσω, στὸ δρόμο ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ μᾶς πάῃ σήμερα, στὰ 1933, ἡ Ἀκαδημία.

Τὸ Διάγραμμά τῆς εἶναι, ὅπως εἶδαμε, καλοπροαίρετη προσπάθεια συγχρονισμοῦ τῶν συνταχτῶν τῆς, ἀδιάφορων ὡς τὰ 1930 γιὰ τὴν ἀναχρονιστικὴ ὀρθογραφία τοῦ Δεξικοῦ, γιὰ νὰ λογαριαστοῦν περισσότερο οἱ πραχτικὲς ἀνάγκες, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀνακίνηση τῶν τελευταίων χρόνων. Στὸ βάθος ὁμῶς, παραφορτωμένο ἀκόμη ἀπὸ ξεθυμά-

ματα ἀρχαϊσμοῦ καὶ συνταγμένο ἀπρόσεχτα, στέκεται μὲ τὸ ἓνα πόδι στὴν παλιὰ ἀκόμη βάση. Οἱ ἀνώνυμοι συντάχτες του δὲν κατόρθωσαν πρὶν καταπιαστοῦν ἔργο τόσο βαρῦ, νὰ βροῦν τῇ δύναμει νὰ προσαρμωτοῦν ψυχικὰ στὴ γλωσσικὴ καὶ γλωσσοεκπαιδευτικὴ πραγματικότητα καὶ νὰ τοποθετήσουν ἔτσι τὸ πρόβλημα καὶ τὴ λύση του σὲ ἀξία βάση. "Ὅσοι περνοῦμε σιγὰ σιγὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ θὰ μπορούσαμε νὰ συλλογιζόμεσθε στοχαστικώτερη ἐκείνους ποὺ ἐρχονται πίσω μας, μὲ ὀλόκληρη ἀκόμη τὴ ζωὴ μπρὸς τους, καὶ τὸ χρέος μας νὰ τοὺς τὴν παραδώσωμε μὲ περισσότερο ἑναρμονισμένη τὴν παράδοση στις ἀνάγκες τῆς.

Ἡ ὀρθογραφικὸς ὁμῶς κανονισμὸς δὲ γίνεται ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας. Γι' αὐτὸ ὀλη ἢ βία. Εἶναι πρόδρομος τῆς Μειχτῆς διπρόσωπης Γραμματικῆς τῆς Καθαρεύουσας, ποὺ ζητεῖ νὰ πνίξῃ τὴ σχολικὴ καθιέρωση τῆς δημοτικῆς. Αὐτῆς προάγγελος στάλθηκε τὸ Διάγραμμα στὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας, προσπαθώντας ἀπρόσκλητο νὰ τὴν ἐγκαθιδρύσῃ ἐκεῖ (βλ. παραπ. § 2). Ἔτσι γίνεται ἀναγκαῖο σὲ μιὰ κρίσιμη ὄρα καὶ παροδικὴ πάλι ἐποχῇ γιὰ τὴ σχολικὴ γλώσσα νὰ γίνῃ λόγος καὶ γιὰ τὴ δευτερὴ γραμματικὴ προσπάθεια τῆς Ἀκαδημίας, μὲ βάση τὰ στοιχεῖα ποὺ ἔδωσε τὸ Διάγραμμά τῆς. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία πῶς αὐτὴ θὰ παρουσιάσῃ τόσο στὸ περιεχόμενο ὅσο καὶ στὴ μέθοδο πολλὰ καλὰ. Ἐδῶ ὁμῶς θὰ κριθῆ ἡ θέση τῆς, ἡ σημασία τῆς καὶ ἡ συμβολὴ τῆς στὸ γλωσσικὸ καὶ στὸ γλωσσοεκπαιδευτικὸ ζήτημα.

(Ἀκολουθεῖ)

ΜΑΝΟΛΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

